

Ayşe Kulin'in Hikâyelerinde Kadın Teması

Aslıhan Merve Şimşek

Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Türk Dili ve
Edebiyatı dalında Yüksek Lisans Tezi olarak
Sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Temmuz 2014
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Elvan Yılmaz
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Prof.Dr. Rza Bashirov
Türk Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yüksek Lisans gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Prof.Dr. Adnan Akgün
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1.Prof. Dr. Adnan Akgün

2. Prof.Dr. Oğuz Karakartal

3. Yrd.Doç. Dr. Mihrican Aylanç

ABSTRACT

In our study, one of the authors of Turkish literature Ayşe Kulin have aimed to examine the theme of women in history.

Ayşe Kulin earlier about the "1980 Sonrası Kadın Romancılarımızın (Adalet Agaoglu-Ayla Kutlu-Ayşe Kulin-Buket Uzuner) Romanlarındaki Kadına Bakış ", " Ayşe Kulin'in Hayatı, Sanatı, Eserleri ", " Ayşe Kulin'in Romanlarında Şahıs Kadrosu ", " Ayşe Kulin'in Romanlarının Tematik Açıdan İncelenmesi " bearing the names of work has been done. Ayşe Kulin intensive treatment of the theme of women in history and previously have been no studies in this area, research has been instrumental in our receiving.

Previously women have been many studies on the theme. Kulin, only oppressed female character in the story has to handle. At the same time capture occurs unfair female characters are also discussed. Our work is distinguished from other women-themed artwork.

" Ayşe Kulin'in Hikâyelerinde Kadın Teması " with the name of this work is composed of three parts.

Forms the first part of our study, "Introductory", the subject of the study, purpose, significance, method, conceptual framework, assumptions, scope and limitations, and data collection techniques are indicated. In the second section, said before moving on to the theme of women in the stories, Ayşe Kulin information is given about life and art.

In the third part of our study which formed the core theme of women in history have been identified and examined under various headings.

Our views are taken as the main source of stories. During our review when excerpts of the works were used in the following edition: *Güneşe Dön Yüzünü* (Everest Publishing, Istanbul, April 2012), *Foto Sabah Resimleri* (Everest Publishing, Istanbul, December 2011), *Geniş Zamanlar* (Everest Publishing, Istanbul, February 2013), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (Everest Publishing, Istanbul, October 2012). We quote, the books in this pressure has adhered to the original İmly. Apart from this author's various newspapers, magazines and of his writings, from his memories; from the interview with him, interviews were also used.

During our study, the authors and works which constitute the essence of scientific research tried to analyze in an objective sense. On the other hand, the comments made and conclusions reached from the works of writers, writing, conversation and interview was conducted departing from.

Forming the last part of our study "Results" section earlier in the thesis in accordance with the assessment made on the operation of the theme of women in the stories of Kulinar determinations were made.

At the end of our study, "Bibliography" section is a list of resources that benefit.

Key Words: Women, history, themes

ÖZ

Çalışmamızda, Türk edebiyatının yazarlarından biri olan Ayşe Kulin'in öykülerinde kadın temasını incelemeyi amaç edindik.

Ayşe Kulin hakkında daha önce “1980 Sonrası Kadın Romancılarımızın (Adalet Ağaoğlu-Ayla Kutlu-Ayşe Kulin-Buket Uzuner) Romanlarındaki Kadına Bakış” ,“Ayşe Kulin'in Hayatı, Sanatı, Eserleri”, “Ayşe Kulin'in Romanlarında Şahıs Kadrosu” , “Ayşe Kulin'in Romanlarının Tematik Açıdan İncelenmesi” adlarını taşıyan çalışmalar yapılmıştır. Ayşe Kulin'in öykülerinde kadın temasının yoğun olarak işlenmesi ve daha önce bu alanda herhangi bir çalışma yapılmamış olması, araştırma konusunu almamızda etkili olmuştur.

Daha önce kadın teması üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Kulin, hikâyelerinde sadece ezilen kadın karakterleri ele almamıştır. Aynı zamanda haksız olan kadın karakterleri de ele almıştır. Çalışmamızı diğer kadın temalı çalışmalardan ayıran özellik budur.

“Ayşe Kulin'in Hikâyelerinde Kadın Teması” adını taşıyan bu çalışma üç bölümden meydana gelmektedir.

Çalışmamızın birinci bölümünü oluşturan “Giriş”te, yapılan çalışmanın konusu, amacı, önemi, yöntemi, kavramsal çerçevesi, varsayımları, kapsam ve sınırlılıkları ve veri toplama tekniği belirtilmiştir. İkinci bölümde, söz konusu hikâyelerdeki kadın temasına geçmeden önce, Ayşe Kulin'in hayatı ve sanatı hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmamızın ana kısmını oluşturan üçüncü bölümde hikâyelerdeki kadın teması tespit edilmiş ve çeşitli başlıklar altında incelenmiştir.

İncelememizde ana kaynak olarak öyküler alınmıştır. İncelememiz sırasında alıntılar yapılırken, eserlerin şu baskılarından yararlanılmıştır: *Güneşe Dön Yüzünü* (Everest Yayınları, İstanbul, Nisan 2012), *Foto Sabah Resimleri* (Everest Yayınları, İstanbul, Aralık 2011), *Geniş Zamanlar* (Everest Yayınları, İstanbul, Şubat 2013), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (Everest Yayınları, İstanbul, Ekim 2012). Yaptığımız alıntılarda, kitapların söz konusu baskılarındaki özgün imlâya bağlı kalınmıştır. Bunun dışında yazarın çeşitli gazete, dergilere yazdığı yazılardan, anılarından; kendisi ile yapılan söyleşilerden, röportajlardan da yararlanılmıştır.

Çalışmamız sırasında, yazarı ve eserleri bilimsel araştırmanın özünü oluşturan nesnel bir anlayış içinde incelemeye çalıştık. Öte yandan yapılan yorumlar ve varılan çıkarımlar yazarın eserlerinden, yazı, söyleşi ve röportajlarından hareketle yapılmıştır.

Çalışmamızın “Sonuç” kısmında ise tezin önceki bölümlerinde yapılan değerlendirmeler doğrultusunda Kulin’in öykülerinde kadın temasını işleyişi hakkında tespitler yapılmıştır.

Çalışmamızın sonundaki “Kaynakça” bölümünde yararlandığımız kaynakların listesi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, hikâye, tema

TEŞEKKÜR

Tezimin yazılması sırasında; bana yardımcı olan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Adnan Akgün'e, Sayın Prof. Dr. Oğuz Karakartal'a, Sayın Prof. Dr. Rza Bashirov'a ve çok değerli hocam Sayın Harid Fedai'ye sonsuz teőekkürlerimi sunarım. Sayın Evrim Dalyan Eberdes'e yardımları için teőekkürlerimi sunarım.

Son olarak beni bu günlere getiren ve her zaman yanımda olan aileme sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Aileme

İÇİNDEKİLER

ABSTRACT	iii
ÖZ	v
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
GİRİŞ	1
1.1 Tezin Konusu	1
1.2 Amacı	1
1.3 Önemi	1
1.4 Yöntemi	2
1.4.1 Kavramsal Çerçeve.....	2
1.4.2 Varsayımlar.....	2
1.4.3 Kapsam ve Sınırlılıklar	2
1.4.4 Veri Toplama Tekniği	3
2. AYŞE KULİN'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ	4
3. AYŞE KULİN'İN HİKÂYELERİNİNDE KADIN TEMASI.....	12
3.1 Sosyal Problemler Çerçevesinde Kadın	12
3.1.1 Evlilik Kurumunda Kadın.....	12
3.1.2 Kadına Uygulanan Şiddet.....	19
3.1.3 Kadının Aldatılması.....	28
3.1.4 Boşanma	29
3.1.5 Çocuğu Elinden Alınmak İstlenen Kadın	30
3.2 Dinî Taassubun Kadın Üzerindeki Tesiri	31
3.3 Yoksulluğu Yaşayan Kadın.....	38

3.4 Toplumsal Yozlaşmanın Etkisinde Kadın	39
3.5 Siyasî Problemler Çerçevesinde Kadın	48
3.5.1 Türkiye'nin Çağdaşlaşma Sürecinde Kadın	48
3.5.2 Savaşlar, Terör, Askerî Müdahaleler ve Siyasî Baskılar Tesirinde Kadın	55
SONUÇ	66
KAYNAKÇA	70

Bölüm 1

GİRİŞ

1.1 Tezin Konusu

Araştırmanın konusu, Ayşe Kulin'in *Güneşe Dön Yüzünü* (1984), *Foto Sabah Resimleri* (1996), *Geniş Zamanlar* (1998), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (2007) adlı hikâye kitaplarında kadın temasının incelenmesi şeklinde tespit edilmiştir.

1.2 Amacı

Son dönem Türk öykücülüğünün önemli isimlerinden Ayşe Kulin'in *Güneşe Dön Yüzünü* (1984), *Foto Sabah Resimleri* (1996), *Geniş Zamanlar* (1998), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (2007) adlı hikâye kitaplarındaki içerik kadın teması temel alınarak incelenecektir.

1.3 Önemi

Ayşe Kulin'in eserleri üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak *Güneşe Dön Yüzünü* (1984), *Foto Sabah Resimleri* (1996), *Geniş Zamanlar* (1998), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (2007) adlı hikâye kitapları üzerine kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Bu dört eser üzerine böyle bir çalışmanın yapılması edebiyatımızda Ayşe Kulin'in hikâyeciliğinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

1.4 Yöntemi

1.4.1 Kavramsal Çerçeve

İncelemede; Ayşe Kulin'in *Güneşe Dön Yüzünü* (1984), *Foto Sabah Resimleri* (1996), *Geniş Zamanlar* (1998), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (2007) adlı hikâye kitapları esas alınacak; elde edilen veriler, okura dönük eleştiri yöntemiyle incelenecektir.

1.4.2 Varsayımlar

Türk edebiyatında hikâye türünün tarihsel gelişimi içerisinde, Ayşe Kulin'in hikâyeleri ve hikâyeciliği önemli bir yer teşkil etmektedir. Ayşe Kulin'in eserleri hakkında akademik çalışmalar yapılmış olsa da hikâyeleri ve hikâyelerinde kadın teması üzerine bir çalışma yapılmamıştır. Biz bu çalışmada, Ayşe Kulin'in *Güneşe Dön Yüzünü* (1984), *Foto Sabah Resimleri* (1996), *Geniş Zamanlar* (1998), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (2007) adlı hikâye kitapları üzerinde durarak; hikâyelerdeki kadın temasını incelemeye çalışacağız. Böyle bir çalışma Ayşe Kulin'in hikâyeciliğini, onun hikâyelerini kalıcı kılan ve onu geleceğe taşıyan hususların aydınlatılmasına kaynaklık edecek ve hikâyelerinin edebî bakımından değerini ortaya koyacaktır.

1.4.3 Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışma, *Güneşe Dön Yüzünü* (1984), *Foto Sabah Resimleri* (1996), *Geniş Zamanlar* (1998), *Bir Varmış Bir Yokmuş* (2007) adlı hikâye kitaplarını kapsayacak, yazarın diğer eserlerini içermeyecektir. Ancak konuyla ilgisi oranında yazarın diğer kitap ve makalelerine ve yazarla ilgili yapılmış değerlendirmelere değinilecektir.

1.4.4 Veri Toplama Tekniği

Güneşe Dön Yüzünü (1984), Foto Sabah Resimleri (1996), Geniş Zamanlar (1998), Bir Varmış Bir Yokmuş (2007) adlı hikâye kitapları okunup konuyla ilgili materyal belirlendikten sonra incelemeye hazır hale getirilecektir.

Bölüm 2

AYŞE KULİN'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Ayşe Kulin, 1941 yılında İstanbul'da, Amiral Bristol Hastanesi'nde doğar. Daha sonra babasının görevi gereği Ankara'daki Soysal Apartmanı'na dönerler. Babası Devlet Su İşeri'nin başına ilk atanan Muhittin Kulin'dir. Annesi ise Sitare Kulin'dir. Ayşe Kulin'in baba tarafı Bosnalıdır. Anne tarafından büyük dedesi Osmanlı'nın son maliye nazırı Ahmet Reşat Bey'dir. Ayşe Kulin, Reşat Bey'in büyük kızı Leman Hanım'ın torunudur (Kulin, 2011:3).

Ayşe Kulin'in ilkokulu günümüzdeki adıyla Ankara TED Koleji'nde okumuştur. Daha sonra ise Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde eğitimine devam eder (Kulin, 2011:62).

Ayşe Kulin, Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'ni bitirdikten sonra Mehmet Sarper ile evlenir ve Londra'ya taşınırlar. İngiltere'de London School of Economics adlı üniversitenin sosyoloji derslerine "Special Student" olarak devam eder (Kulin, 2011:297).

Bir süre sonra ilk oğlu Mete doğar. Kısa bir süre sonra ikinci oğlu Ali doğunca üniversite eğitimini yarım bırakır. Daha sonra Türkiye'ye dönerler ve eşi Mehmet

Sarper'den ayrılır. Çocuklarını anlaşma karşılığında yanına alabilen Kulin, Ankara'ya döner ve Doğuş Galeri'sinde müdür olarak çalışmaya başlar (Kulin, 2011:34).

Daha sonra Eren Kemahlı ile hayatını birleştiren Kulin'in bu evlilikten de Kerim ve Selim adlarında iki erkek çocuğu olur.

Milliyet Yayınları, 20. Yüzyıl Dosyası başlığı altında, ansiklopedik bir tarih serisi yayımlar. Kulin, bu serinin çevirilerini yapar (Kulin, 2011:149).

Kulin, Eren Kemahlı'dan ayrılır. Ayrıldıktan sonra çalışmaya başlar. Televizyon, reklam ve sinema filmlerinde sahne yapımcısı, sanat yönetmeni ve senarist olarak çalışır. Ayrıca Cumhuriyet, Güneş ve Dünya gazetelerinde muhabirlik, çeşitli dergilerde yazarlık yapar, editör olarak çalışır (Kulin, 2013:27-28).

Çekimleri Kapadokya'da gerçekleştirilen King a Garden isiminde bir çocuk filminde Danimarkalı bir ekiple çalışır. Yapımcı yardımcısı olarak görev alır (Kulin, 2013: 32).

Film işinden sonra bir süre Asil Nadir'in PollyPeck ve Nadir Şirketler Grubu'nda halkla ilişkiler elemanı olarak başka bir deyişle House PR olarak çalışmaya başlar. Bu sırada Dünya gazetesinde de yazmaya başlar (Kulin, 2013:73).

Başbakan Özal, o dönemde büyük bir heyetle Çin'e gider. Yanında işadamlarını, gazetecileri götürür. Ayşe Kulin'de bu geziye Dünya gazetesinin bir muhabiri olarak katılır (Kulin, 2013:107).

Çin dönüşü İzmir Fuarına katılır. Orada ileride hayatını birleştireceği Engin ile karşılaşır.

İzmir Fuarından sonra Tunca Yönder ile birlikte ilk renkli ve özgün sesli dizi olan ve TRT de yayınlanan Ayaşlı ve Kiracıları'nı çekerler. Bu filmle en iyi sanat yönetmeni ödülünü alır (Kulin, 2013: 159).

Çin Dönüşü Güneşe Dön Yüzünü adlı hikaye kitabının başarıya ulaştığını öğrenir. Güneşe Dön Yüzünü adlı eserinin basımında yaşanan aksaklıklardan dolayı on sene eser yazmaktan vazgeçse de daha sonraki yıllarda edebiyat dünyasına pek çok değerli eser katacaktır.

Ayşe Kulin, günümüzde akıcı üslubu ve toplumun her kesiminden insanın kendisinden bir şeyler bulabileceği roman ve hikayeleriyle edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir. Ancak kendisine yirmi beş sene yayıncı bulamamıştır.

Kulin, tercüme yapmaya 70'li yılların başında başlar. Dergiciliğe ise 1967 yılında, ilk Otomobil Dergisi'nin yazı işleri müdürü olarak başlar. 1978-1990 yılları arasında Gelişim Yayınlarının yaklaşık tüm dergilerinde (Kapris, Esquire, İnsanlar, Onyedi v.s) ve Cumhuriyet gazetesinde yazar. Güneş ve Dünya gazetelerinde kadrolu olarak yazılar yazar. Birkaç yıl Marmara-Etap Oteli'nin otel dergisinin yazı işleri

müdürlüğünü yapar. Milliyet ve Yeniüzyıl gazetelerinde birkaç ay süren köşe yazarlığı da vardır. Şahinkaya, Y. (1999, Kasım). Yine Bir Kadının Hayatı. <http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop29> adresinden elde edildi.

Kulin'in hikâyelerinde sosyal ve siyasal ortamı anlatan ve eleştiren bir tutum vardır. Kulin, yazarların yaşadıkları dönemi eserlerinde anlatmaları gerektiğine inanmaktadır. Bu durumu kendisi şu şekilde anlatmaktadır:

“Ben her yazarın içinde yaşadığı zamanı anlatması gerektiğine inanıyorum. Çünkü birçok insan sosyal tarihi romanlardan öğreniyor. Romanlar gerçekten bir boşluk kapatıyor, çok şey öğretiyor o günün havasına dair. Bir de ben Ankara'da bürokrat çocuğu olarak büyüdüm. Ankara'da büyüyen çocuklar böyle bir siyaset mikrobi kaparlar. Ondandır kurtulamaz, hep o gözlükle bakarsınız olaylara belki biraz onun için” Özkan, S. (1997, Mayıs). Ödüllü Öyküden Ödüllü Kitaba. <http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop26> adresinden elde edildi.

“Bir öykücü ya da romancı olarak bana düşen, toplumsal sorunlara ışık tutmak, onlara okurun dikkatini çekmektir, sorunları çözmek ya da yorumlamak değil. Çünkü ben ne siyasetçi ne de köşe yazarıyım. Çözüm ve yorum benim işim değil” Birkan, Ş. (2006, Mart). ‘Bir Varmış Bir Yokmuş’la Tekrar Öyküye Döndü. <http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop23> adresinden elde edildi.

“Aydınlığın görevi, toplumlarındaki olumsuzlukları yansıtarak, okurlarında bir farkındalık yaratmaktır. Yazarlar sorunları çözemez ama işaret ederler. Bir örnek vereyim: Dickens, romanlarında fabrikalarda korkunç şartlarda çalıştırılan çocuk nüfusun acılarına dikkat çekmeseydi, bu konudaki düzeltmeler gecikebilirdi” Doğan, E. (2006, Nisan). Hayallerimi Sizler İçin Kuruyorum. <http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop33> adresinden elde edildi.

Kulin, hikâye yazmanın roman yazmaktan daha zor olduğunu çünkü hikâye yazarken daha kısa ve öz bir anlatım yapmamız gerektiğini düşünmektedir. Kendisini daha çok hikâyeci olarak nitelendirmektedir. Yazdığı hikâyeleri daha önceden planlamamaktadır. Hikâyelerinin tamamı kendisinde iz bırakan birtakım olaylardan meydana gelmektedir. Konu ile ilgili şunları söyler:

“Kendimi roman yazarı ya da öykücü olarak nitelendirmem gerekirse; ben kendimi roman yazarından çok öykücü olarak görüyorum. Yazı hayatıma da güncel olayları yansıtan öyküler yazmakla başladım. Öykü yazmak roman yazmaktan daha zor. Romanda konunuz ve malzemeniz belli, zamana karşı bir yarış içinde değilsiniz. İletinizi vermek için istediğiniz ölçüde sayfa kullanabilirsiniz. Oysa öyküde bir sınırlandırma var. Bu sınırlandırılmış sayfalar içinde okuyucunun ilgisini hep ayakta tutmak zorundasınız. Öykülerimin hiçbirini planlayarak yazmadım bugüne dek. Bu öykülerin hepsi bende iz bırakan olayları, duyguları uzun süre taşıyıp, bu sürecin sonunda da taşmasından oluştu” Gülşen, Ö. (1998, Mayıs). ‘Adı: Aylin’i Aşmam Gerekiyordu’ <http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop16> adresinden elde edildi.

Kulin’in hikâye kahramanlarının çoğu kadındır ve kadınların yaşadığı birtakım sorunlara değinmiştir. Ayrıca Bennu Gerede, töre konusunu gündeme getirmek için açacağı fotoğraf sergisinde, Kulin’den fotoğrafların altyazılarını yazmasını istemiştir.

Konu ile ilgili şunları söyler:

“Bennu Gerede, töre konusunu gündeme getirmek için açacağı fotoğraf sergisinde, fotoğrafların altyazılarını yazmamı rica etti benden. Çektiği resimleri görünce, ne zamandır dolu içimi bir şiire döktüm. Böylece hem benim mısralar töre fotoğraflarının altına yerleştirildi, hem de ben, kendimce tesellimi buldum:

Doğdum, kızdım / Bu dünyaya hiç gelmemiş saydılar / İlk avazda beşik kertip kaderimi yazdılar/ ... Sürme gözlü koç mu, ben miyim kurban?” (Kulin, 2013: 327).

Ayşe Kulin, eserlerinde gerçek hikâyeleri ele almayı benimsemiştir. Bazı kitaplarında ailesinden kişilere de yer vermiş, *Veda* ve *Umut* adlı romanlarında kendi ailesinin yaşam öyküsünü işlemiştir. *Güneşe Dön Yüzünü* adlı öykü kitabındaki Emine karakteri Ayşe Kulin’i temsil etmektedir. “Foto Sabah Resimleri” adlı hikâyede ise anneannesinin hayatından bir kesiti anlatmıştır. “Foto Sabah Resimleri” adlı hikâyedeki Emine karakteri de Kulin’i temsil etmektedir. Yine *Foto Sabah Resimleri* adlı hikâye kitabında yer alan “Duruşma” adlı hikâye Kulin’in çocuklarının velayetini alma sürecini anlatmaktadır. Aynı hikâye kitabında yer alan

“Çaya Gelen Konuk” isimli hikâye ise Kulin’in sağ-sol çatışmalarının olduğu dönemlerde yaşadığı bazı olaylara işaret etmektedir. *Geniş Zamanlar* adlı hikâye kitabında yer alan “Mastektomi” adlı hikâyenin kadın kahramanı da Kulin’i temsil etmektedir. *Güneşe Dön Yüzünü* adlı hikâye kitabında yer alan “Bir Çekim Günü” adlı hikâyedeki yapımcı kadın da Kulin’i temsil etmektedir.

Birçok eserinde “geçmişe dönüş yöntemini” kullanmıştır. Yani kahramanları zihinsel bir yolculuğa çıkararak geçmişleri ile ilgili bilgiler verir. “Geniş Zamanlar” adlı hikâyede Ayla zihninde geçmişe döner, Zehra ile geçirdiği günleri ve kocasının kendisini aldattığını hatırlar. Olaylar Ayla’nın zihninden okuyucuya sunulur. “Mastektomi” adlı hikâyede kadın, gençlik yıllarını ve ilk doğumunu hatırlar. Olaylar kahramanın zihninde geçmişe dönmesiyle okuyucuya aktarılır. “Bozkırda Susuz Büyür Çiçek” adlı hikâyede Mühendis Nuri, radyoda çalan şarkı vesilesiyle zihninde çocukluk günlerine döner ve o günler okuyucuya aktarılır. “Sami Bey’in Ruhü” isimli hikâyede, Sami Bey ölümünden sonra geçmiş günlerine yolculuk yapar ve bu vesile ile birtakım toplumsal meseleler okuyucuya aktarılır.

Yazar dil olarak yalın bir dil kullanmıştır. Yazarın üslubu akıcıdır. Süslü, sanatlı ve karmaşık bir üsluptan kaçınmıştır.

Romanları

Adı: Aylin (1997)

Sevdalinka (1999)

Füreya (2000)

Köprü (2001)

Nefes Nefese (2002)

Gece Sesleri (2004)

Bir Gün (2005)

Veda (2007)

Umut (2008)

Gizli Anların Yolcusu (2011)

Bora'nın Kitabı (2012)

Dönüş (2013)

Hikâye Kitapları

Güneşe Dön Yüzünü (1984)

Foto Sabah Resimleri (1996)

Geniş Zamanlar (1998)

Bir Varmış Bir Yokmuş (2006)

Diğer Eserleri

Bir Tatlı Huzur (1996)

İçimde Kızıl Bir Gül Gibi (2002)

Babama (2002)

Saklı Şiirler (2012)

Kardelenler (Çağdaş Türkiye'nin Çağdaş Kızları) (2004)

Sit Nene'nin Masalları (2008)

Taş Duvar Açık Pencere (2009)

Sessiz Öyküler (2012)

Türkan-Tek ve Tek Başına (2009)

Hayat Dürbünümde Kırk Sene 1941-1964 ve Hüzün Dürbünümde Kırk Sene 1964-1983 (2011)

Hayal (2014)

Bölüm 3

AYŞE KULİN'İN HİKÂYESLERİNİNDE KADIN

TEMASI

3.1 Sosyal Problemler Çerçevesinde Kadın

3.1.1 Evlilik Kurumunda Kadın

Anlatıcı, evlilik kurumunda kadın meselesini ele alırken duruma üç farklı açıdan yaklaşmıştır. İlk olarak, erken yaşta yapılan evliliklerin kişiler ve toplum üzerinde meydana getireceği zararlardan söz eden hikâyeler görülür. Sonra birtakım zorunluluklar nedeniyle yapılan evlilikleri ve bu tür evliliklerin sonuçlarını okuyucusuna aktaran anlatıcı, son olarak çeşitli nedenlerden dolayı eşinden uzakta yaşamını sürdüren kadın tipini okuyucusuna sunmuştur.

Kadın evlilik kurumu içerisinde ele alınırken öncelikle erken yaşta yapılan evlilikler temel alınmıştır. Anlatıcı erken yaşta yapılan evliliklere eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşırken bu tür evliliklerin kişiler ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini okuyucuya sunmayı amaçlar.

Güneşe Dön Yüzünü adlı hikaye kitabında yer alan “Bir Cenaze Töreni” isimli hikayede Melo Hanımın gençlik yılları ışığında evlilik kurumunda kadın meselesi ele alınır. Melo Hanım cenaze sırasında geçmişini unutmak istediği yıllardan bir kadın

ile göz göze gelir. Sonra birden kendine gelerek başını kibirle öte yana çevirir. Melo Hanımın aklına eski günleri gelir. Melo Hanım, bir Anadolu kentinde erken yaşta evlendirilmiştir.

“O yıllara ait ne bir ses duymak ne de bir yüz görmek... o yılları hiç yaşamamışçasına bitirmek istiyordu ömrünün geri kalan kısmını. Zaten yaşamamış yıllardı onlar. Güzelliğinin, gençliğinin, neşesinin heba olup gittiği ve giderken de tüm iyi niyetlerini ve insanlığını beraberinde götürdüğü yıllardı. Bir Anadolu kentinde, çocukluktan genç kızlığa geçtiği o nefis dönemde, bedeninin dayanılmaz diriliğinin, gözlerinin yeşilliğinin değer bilmez, hoyrat, kaba bir taşralıya sunulması, önce annesiyle babasından nefret ettirmişti onu, sonra da tüm erkeklerden” (Kulin, 1984:39).

Melo Hanımı kocası sürekli döver. Onun evliliğinden sakat bir kız çocuğu dünyaya gelir. Melo Hanım bir gün kızı bir yaşındayken evinden, kocasından ve kızından kaçar. Melo Hanım üçüncü kocasındayken kızının ölüm haberini alır ve günlerce ağlar. Türlü ilaçlar, doktorlar, seyahatler onu kendine getiremez. Sonunda oğlu Yekta doğar. Melo Hanım oğluyla arasına girecek herkesten, her şeyden farkında olmadan nefret etmeye başlar. Anlatıcı, söz konusunu hikayede Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde küçük yaşta evlendirilen kızlar ve bu kızların yapmış oldukları evlilikler neticesinde yaşadıkları zorlukların ışığında evlilik kurumunda kadın meselesine değinmiştir.

Anlatıcı, *Geniş Zamanlar* adlı hikaye kitabında yer alan “Çıkmaz Sokakta Yürümek” adlı hikayede evlilik kurumunda kadın meselesini, erken yaşta yapılan evliliklerin neticelerini ele alarak okuyucuya sunar. Hikayenin kahramanı kadının çiftlik evindeki yardımcısı Zeyno hamiledir ve düşük yapmaktadır. Kadın, Zeyno'yu hastaneye götürür, işlemlerini yaptırır ve parasını yatırır. Bu sırada çocuk yaşta bir kızın doğum için hazırlandığına şahit olur. Zeyno'yu düşük yapması için ameliyathaneye alırlar. Kadın, bekleme salonuna geçer. Bu sırada kadın, çocuk yaşta

doğum yapan kızın anneanesiyle konuşur. Kızın on yedi yaşında olduğunu, kocasının doğuda asker olduğunu, bunun ilk doğumu olduğunu öğrenir. Kızın anne ve babası başka şehirdedir. Kocasını askere gidince anneanesinin yanına gelmiştir. Kocasından kötü haber gelecek diye çok korkmaktadır:

“Dağlarda kendi yaşındaki başka gençlerle boğuşan yirmi yaşında bir baba ve on yedi yaşında bir çocuk-anne!
Yirmi bir yaşının altındakilere oy hakkı bile tanınmıyordu batıda. Yirmi birini doldurmayanları çocuktan sayıyor, erişkinlerin dünyasına katmıyorlardı dünyanın gelişmiş ülkeleri. Yukarda, kucağında bebeğiyle yatan küçük kız, okul bitirme sınavlarının ve ilk aşkın heyecanını yaşıyor olmamalı mıydı, doğum telaşı ve ölüm korkusu yaşamak yerine?” (Kulin, 1998:95).

Erkek çocuğa sahip olan babalar mutlu, kız çocuğu olanlar ise biraz hüzünlüdür. Anneannenin de bir kız torunu olur. Zeyno'nun ; ‘Kızları çocuk saymazlar bizim oralarda’ deyişi aklına gelir. Kızların çocuk sayılmaması ilerideki yaşamlarında birey sayılmamalarına ve toplumda belli bir yer elde edememelerine neden olmaktadır. Toplumda bir yer elde edemeyen kızlar, Anadolu'nun çoğu bölgelerinde erken yaşta evlendirilmekte ve kendileri ile aynı kaderi yaşamaya mahkum edilmiş çocuklara sahip olmaktadır. Anlatıcı, bu kısır döngüye eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşır.

Anlatıcı, kadını evlilik kurumu içerisinde ele alırken erken yaşta yapılan evliliklerin kişilerin yaşamları üzerindeki olumsuz etkilerinin yanı sıra, zorunluluk nedeniyle yapılan evlilikler meselesini de ele almıştır.

Bir Varmuş Bir Yokmuş adlı hikâye kitabında “Soytarı” adlı hikaye jigololuk yaparak hayatını kazanmaya çalışan Halil'in hikayesini konu edinir.

Halil, bir Anadolu şehrinde, posta dağıtıcısının en küçük oğludur. Yaşadığı hayattan kurtulma, kolay para kazanma hayalleri vardır. Üniversiteyi kazanınca İstanbul'a gider. Artiz veya şarkıcı olmayı düşünür. Daha sonra altı ay boyunca çeşitli turist kadınlarla yakınlık kurarak bir miktar para kazanır. Halil bir gün Hilton Oteline gider. Orada mirasyedi bir arkadaş edinir. Halil ve arkadaşı hemen hemen her gün değişik kadınlarla vakit geçirmeye başlarlar. Mirasyedi arkadaşın paraları bitene kadar, yani iki yıl boyunca, arkadaşlıkları sürer. Bu sıralarda Türkiye'de yaşamak isteyen komşu toprakların kadınları, para karşılığı Türk erkekleriyle evlilikler yapmaya başlarlar:

“Ülkemizde yaşamak ve çalışmak isteyen komşu toprakların kadınları, para karşılığı evlilikler yapmaya başlıyorlar. Bu ‘yalancı evlilikleri’ ve ardından da boşanmaları düzenleyen pek çok işyeri açılıyor. Hiç para harcamadan evlen, yüklü bir para al, birkaç ay sonra boşan! Yolumu bulmuştum yine. Birkaç kere evlenip boşanıyorum. Hatta bu işte, işçi yerine patron olmak gibi, kendime yeni hedefler koyuyorum. Hedefime ulaşıyorum ama nedense hep bir eksiklik duygusu var içimde. Mirasyedi arkadaşımın bana yaşattığı lüksü ve inceliklerle dolu yaşamı özlüyor fakat ne yaparsam yapayım onun çizgisine bir türlü ulaşamıyorum. Onun seviyesini tutturabilmem için çok para kazanmam, çok para kazanmam için de çok acımasız olmam gerekiyor. Giderek çirkinleşiyorum, adileşiyorum. Evlendiğim kadınlardan boşanmak için şantajla fazladan para, araba, hatta mülk talep etmeye başlıyorum” (Kulin, 2006:88-89).

Halil bu şekilde birkaç kez evlenip boşanır. Halil kadınlardan şantaj yoluyla fazladan para almaya başlar. Psikolog olan Gül Hanım, Halil ile Türkiye'de yaşamak ve çalışmak amacıyla evlenmiştir.

Aynı hikâyeye kitabında yer alan “Cömert'in Öyküsü”nde de zorunluluk nedeniyle yapılan evlilik meselesine yer verilmiştir. Sultan Reşat'ın torunu Lütfiye Hanım Sultanın kızı Perizat, Mısır'da yaşamaktadır. Mısır'da ihtilâlden beri, haneden ailesinden kimseye yurtdışına çıkış izni verilmemektedir. Perizat, bu yüzden İtalyan

sevgilisinden ayrı düşmüştür. Bu sırada Leyla, İstanbul'dan gelen ağabeyinin şerefine verdiği yemeğe Perizat'ı çağırır. Yemekte Leyla'nın ağabeyi Cömert Baykent ile Perizat arasında arkadaşlık oluşur. Cömert bir gün Perizat'a ; “Madem yurtdışına çıkabilmenin tek yolu Müslüman bir yabancı ile evlenmek, neden benimle evlenmiyorsun?” diye sorar, “Burada evleniriz, Türkiye'ye dönünce hemen boşanırız. Sen de sevgiline kavuşursun” der. Perizat bu teklifi kabul eder. Ancak Perizat ve Cömert birbirlerine aşık olmaya başlamışlardır. Perizat ve Cömert'in zorunluluk nedeniyle başlayan evliliği gerçek bir evliliğe dönüşür. Ancak bir süre sonra ayrılırlar.

Anlatıcı, çeşitli nedenlerden dolayı eşinden uzakta yaşayan kadın tipini sunar. *Bir Varmış Bir Yokmuş* adlı hikaye kitabında yer alan “Annabella'nın Öyküsü” ve “Aylin'in Öyküsü” hikayelerinde ele alır.

Annabella on sekiz yaşına geldiğinde Andrea Sanjust di Teulada ile evlenir ve tahsilini yarım bırakır. Her yaz İstanbul'a gelirler. Annabella bir süre sonra evlilikten sıkılır ve yazın geldikleri İstanbul'da biraz daha kalmak ister. İstanbul'da sabahlara kadar şarkı söyler, içki içer, gece kulüplerinde dans eder. Bu sırada piyano ve gitar çalan İskender Erey ile aşk yaşamaya başlar. İskender Erey, Annabella'ya evlenme teklifi eder. Ancak kocasından boşanmaya niyeti olmadığını anlayınca ayrılırlar. Annabella, daha sonra birkaç kişiyle daha flört eder ve Aziz Gorbon ile uzun bir beraberlik yaşar. Annabella sonra erkeklerle ilişkisini keserek, Paris'e gidip Edith Piaf gibi bir sanatçı olmaya karar verir. Paris'te çocukluğunda tanıdığı Patrick Hervouet des Forges ile karşılaşır ve aşk yaşamaya başlar. Annabella, meşhur Mireille'ye bir dinleti yapacaktır. Bu durum onun sahnedeki geleceği için çok

önemlidir. Ancak başarısız olur. Annabella hayatında ilk kez başarısız olduğu için büyük hayal kırıklığına uğrar ve Paris'ten ayrılır.

Annabella Amerika'da şan dersleri almaya başlar. Ancak yine başarısız olacağından korkar ve önce Roma'ya Andre'nin yanına oradan da İstanbul'a gider. İstanbul'da bir süre Alp Yalman'ın yanında sekreter olarak çalışır, sonra Valtur'a gider. Annabella tekrar İstanbul'a dönerek bir butikte satıcılık, sonra mankenlik yapar. Annabella geceleri dans eder, içki içer ve sonunda Roma'ya Andera'yı görmeye gider. Annabella İstanbul'da iken hamile olduğunu öğrenmiştir. Andera, ona çocuğun babası olup olmadığını sormaz. Andera çocuğu sadece istediği zaman görmek istediğini söyler. Annabella, üç yıl boyunca çocuğu Karoly ile ilgilenir. Annabella Bir gün kuafördeyken Carlotta adlı sirkte çalışan bir kadınla tanışır. Beraber sirke giderler. Annabella, sirk sahibi Livio Togni'den çok etkilenir. Ancak sirk Selanik'e gitmek üzere İstanbul'dan ayrılacaktır. Annabella'nın da kendilerine katılmasını isterler. Ancak Annabella kabul etmez. Bir süre sonra Annabella dayanamaz. Selanik'e gider ve sirke katılır. Sahneye çıkar ve ipe tırmanmasını öğrenir. Üç ay sonra aklına çocuğu gelir. Karoly'yi yanına alır. Kent kent dolaşırlar. Annabella bir süre sonra sirkten sıkılır ve oğluyla birlikte İstanbul'a döner. Geceleri şarkıcılık yapmaya başlar. Bir gün Karoly, Annabella'dan kırmızı oyuncak bir araba ister. Annabella, paraları olmadığı için bu arabayı alamayacağını söylediğinde Karoly; "Arabayı almasan da olur. Sen tükenme sakın, bana mutluluk veriyorsun" der. Bu sözler üzerine Annabella içkiyi bırakır. Bu kez piyanosunun başına Karoly için, ünlü piyanist ve besteci Geza Hegyei'nin torunu olduğunu ona hatırlatmak için oturur.

Annabella, Andrea Sanjust di Teulada ile evlidir. Ancak kısa bir süre birlikte yaşamışlardır. Annabella, evli olduğu süre boyunca çeşitli erkeklerle ilişkiler yaşamış ve eşinden uzakta bir yaşam sürmüştür. Hikâyede çeşitli nedenlerden dolayı eşinden uzakta yaşayan kadın tipi okuyucuya aktarılır.

“Aylin’in Öyküsü” adlı hikayenin kahramanı Aylin, birkaç kez evlenip boşandıktan sonra son olarak Joe Cates ile evlenir. Evlilikten bir süre sonra Aylin, Irak Savaşına katılan Amerikan askerlerinin bulunduğu bir hastanede çalışmaya karar verir. Ayrıca güneş ışığı ile tedavi adında bir yöntem geliştirmeye karar verir. Aylin ayrıca orduya yazılır. Ancak kocasının ona tepkisi büyük olur. O yüzden Suudi Arabistan’a gitmekten vazgeçip, Oklahoma’daki bir hastane ile yetinmek zorunda kalır. Joe, Aylin’in isteği üzerine kent merkezindeki evini satıp, New York’a iki saat uzaklıktaki bir kasabadan ev almıştır. Kocasını Aylin’e eve dönmesi için yalvarır. Ama orduda hızla yükselen Aylin, kocasını dinlemez. Joe, yalnızlıktan bıkar ve kendisine bir sevgili bulur. Aylin’e de boşanma davası açar. Üç yıl sonra ordu ile sözleşmesi sona erip evine döndüğünde Aylin, kocasını bulamaz. Yalnızlık çeker ve mutsuz olur. Üyesi olduğu parti iktidardadır. Parti yöneticileriyle dostluğu vardır. Türki devletlerden birine elçi olarak atanabileceğini düşünür. Aylin’in ablası hayatı hakkında bir türlü karar veremeyen kardeşine destek olmak için New York’a gelir. Ablasıyla güzel günler geçirirler. Sonunda ablasının Türkiye’ye dönme vakti gelir. Bir akşam, sabah buluşmak üzere ayrılırlar. Ama Aylin buluşma yerine gelmez. Meraklanan ablası komşulara telefon açar ve Aylin’in evine gider. Ablası ve temizlikçi kadın aynı anda Aylin’in duvara çarpmış arabasını görürler. Aylin, duvar

ile araba arasına sıkışmış ve ölmüştür. Aylin'in ölümünün ardındaki sır perdesi çözülemez.

Hikayede Aylin, Joe Cates ile evlidir. Ancak işi nedeniyle eşinden üç yıl ayrı kalmayı tercih etmiştir ve bu durumun sonucunda eşinin ilgisini ve sevgisini kaybetmiştir.

3.1.2 Kadına Uygulanan Şiddet

Geniş Zamanlar adlı hikaye kitabının ilk üç hikayesi olan “Geniş Zamanlar”, “Dar Zamanlar” ve “Son Zamanlar” birbirine bağlantılı şekilde düzenlenmiştir. “Geniş Zamanlar” ve “Dar Zamanlar”da Ayla ve Zehra'nın hikayesi üçüncü hikaye olan “Son Zamanlar”da Zehra'nın kocası Aydın'ın hikayesi anlatılır.

Geniş Zamanlar'da yer alan ve hikaye kitabıyla aynı adı taşıyan “Geniş Zamanlar” adlı hikayede kadına şiddet konusu işlenir. Fiziksel şiddetin temel alındığı hikâyede kocası tarafından aldatılmış olan Ayla'nın psikolojik durumu göze çarpar. Varlıklı bir kadın olan Ayla, Fatik adlı temizlikçi kadının kızı Zehra'yı 11 yaşında iken yanına alır. Zehra gecekondu mahallesinde oturmaktadır. Babası sürekli içki içen Zehra, Ayla'nın çocuğuna bakar ve onun ev işlerine yardım eder:

“ On beşte bir, büyük temizliğe gelen Fatik, ‘Kızı bir kurtarabilsem, başka şey istemiyorum hayatta,’ demişti. ‘Şarapçıdır benim adam, her akşam eve fitil gibi gelir, beni döver. Kız üzülür. Bir gün beni elinden almak isterken, dayak ona da bulaşacak diye korkarım.’”

On üç yaşındaydı kızı. Bir-iki kere, annesini iş çıkışı almaya gelmişti. Yuvarlak, güleç bir yüzü, dürüst bakan ela gözleri, koyu kumral, ipek gibi saçları vardı. İçim hemen ısınmıştı kıza” (Kulin, 1998:8).

Ayla, Zehra'nın eğitimine devam etmesini sağlar ve Zehra hemşire olur. Zehra'nın doktor bir sevgilisi vardır. Fatik, doktorun sosyal statü nedeniyle Zehra ile evlenmeyeceğini düşünür. Ama Ayla, Zehra'nın okuyarak sınıf atlayabileceğine

inanmaktadır. Zehra, doktor sevgilisine Ayla'nın öz ablası olduğunu söylememiştir. Gerçeği öğrenen doktor, Zehra'yı terk eder. Zehra, doktor sevgilisinden ayrıldıktan sonra hemşireliği bırakır ve kendi mahallelerinden bir genç ile evlenir.

Ayla, Londra'daki evinde bir gün uyandığında arkadaşı Gerry de evdedir. Ayla, gece telefonda bir haber almıştır ve bu haber üzerine bütün gece içki içmiştir. Ayla, yatağın altında bulduğu kemerin Gerry'ye ait olup olmadığını sorar. Gerry ise gayet rahat bir tavırla "Ayla bu bir kadın kemeri" der. Ayla, Gerry'nin yerinde bir Türk erkeği olsa neler yapacağını düşünür:

"Tanrım, bu nazik Anglosakson yerine, Orta Asya bozkırlarından geldiğini bir türlü unutmak istemeyen bir Anadolu Türkü olsaydı karşımda şimdi, işim bitmişti. Düşünmek, hatırlamak, giyinmek, beslenmek, nazik olmak gibi bir sürü angaryadan kurtulmuş olacaktım. "Sen bana karı mı demek istedin, haa?" diye üzerime yürür, ucuzluktan aldığım mavi saplı ekmek bıçağını üç-dört kere dah dah ederdi. Bir boynumdaki şahdamara, bir kalbime, bir mideme, bir de orama. Kanım boynumdan bir fiskiye gibi fişkirir, diğer yaralarımın usul usul akardı. O, ağır tahrikten dolayı indirilmiş birkaç yıllık cezasını çekip çıkarken, ben huzur içinde nicedir uyuyor olurdum, annemin her cuma eliyle sulayacağı ve yediveren gülleri dikeceği mezarımda" (Kulin, 1998:15-16).

Hikayenin sonunda okur trajik bir şekilde Ayla'nın gece aldığı haberin ne olduğunu anlar. Ayla'yı annesi aramıştır. "Sana o haberi vermek istemezdim ama, sonra kızardım bana, niye söylemedin diye... Nasılsın?" der. Ayla avaz avaz ağlayarak Gerry'ye ; "Kocasını Zehra'yı bıçaklayarak öldürmüş" diye bağırır.

"Dar Zamanlar" da Zehra'nın hikayesi yer alır. Zehra, doktor sevgilisi Ahmet'e, Ayla'nın öz kardeşi olmadığını söyleyememiştir. Gerçeği öğrenen Ahmet, kandırıldığını düşünür ve Zehra'yı terk eder. Bu sırada Ayla, oğluyla birlikte Londra'ya gider. Ayla'nın kocası Erol Bey, servisteki diğer iki hemşire arkadaşıyla

eve çıkarsa gerekli peşinatı ve bir iki aylık kirayı vereceğini söyler. Zehra'nın annesi Fatik, Zehra'nın eve dönmesini istemez. Çünkü babası onun gece nöbetine kalmasına izin vermez, mahalleli ise dedikodu yapar:

“Eve dönersen, gece nöbetlerine kalamazsın. Mahalleli anlamaz gece nöbeti filan, tefe koyar çalar seni, baban da yapmadığını bırakmaz, daha ne diyeyim... anla işte,” demişti annem. “Horoz kendi çöplüğünde eşinmeli derler ama, sen başka diyarların guşu oldun gızım, artık yuvaya dönemezsin” (Kulin, 1998:27).

Zehra bir süre sonra hastalanır, babasının evine döner ve hemşireliği bırakır. Zehra'yı Sıdika Teyze'nin oğlu Aydın ile evlendirmek isterler. Aydın, dini hurafelerle kafası karışmış bir gençtir. Zehra'nın kapanmasını ister. Zehra her şeyi kabul eder ve Aydın'la evlenir. Ancak evlilikleri kağıt üzerinde kalır. Günah işlemekten korkan Aydın, Zehra'ya yaklaşmaz. Sıdika Teyze, Zehra'dan, Aydın'a yardımcı olmasını ister. Zehra belki doğacak bir çocuğun kendisi için umut olabileceğini düşünür. Akşam eve gelen Aydın'a sarılmaya çalışır. Ama Aydın Zehra'nın şeytan olduğunu düşünerek tezgahın üstünde duran ekmek bıçağını kapar ve Zehra'yı defalarca bıçaklar. Zehra ölümün kollarındayken çocukluk günlerine döner:

“Kollarımdan kurtuluyor, tezgahın üstünde duran ekmek bıçağını kapıyor. Bıçağın metalik aydınlığı havada parlıyor, göğsüme inmeden. Keskin bir ışık... bir daha... bir daha... Hiç acı yok, acı yok... sadece kan var. Bıçak pırıl pırıl parlıyor, tıpkı çocukken Emre'ye okuduğum bir masaldaki, gümüşle işlenmiş Samanyolu gibi... O gümüşlü yolda yürüyerek kuyudan çıkıyorum. Annemin elinden tutup, hızla yukarı çıkan küçük odaya giriyorum. Asansöre... Göğe doğru yükseliyoruz, yükseliyoruz... Maçka'dayım... Evimdeyim... Örgülerim var... Uzun siyah saçlı, incecik gencecik kadın, “Bana abla de, küçük kız,” diyor... Her yer ışıltı ışıltı, her şey pırıl pırıl... Evime geri döndüm... Parmaklarımın ucuyla bibloları, kitaplara dokunuyorum usulcacık... Tanrım, ne kadar mutluyum!” (Kulin, 1998:40).

Foto Sabah Resimleri'nde "Taş Duvardır Benim Sevdam" adlı hikaye varlıklı bir ailenin yanında hizmetçi olarak çalışan on beş yaşındaki Gülbeyaz adlı kızın cinsel şiddete maruz kalıp sonunda bakkal çırağı Hasso ile evlendirilmesini konu alır. Gülbeyaz, yaşadıklarını evin diğer hizmetkârı Hanife'ye anlatır. Hanife ise bu yaşananların değişmez kaderleri olduğunu söyler:

"Uyy anaam," demişti Hanife Hanım. "Uyy yavrum uyy. Değişmez kaderimizdir bu bizim. Bir karış boyun var diye sana olmaz sanırdım. Kapının tokmağına iskemle koy içeriden" (Kulin, 1996:22).

Hanife'nin bu sözleri ve Gülbeyaz'ın sessizliği kadının ezilmişliğini yansıtır. Gülbeyaz ve Hanife kendilerine yöneltilen şiddete karşı koyamazlar. Zaman içerisinde bu durumun kaderleri olduğunu düşünüp sessiz kalırlar. Ancak Gülbeyaz'ın hamile kalmış olması ev halkını rahatsız eder. Çocuğun düşürülmesi için geç kalınmıştır. Bunun üzerine Gülbeyaz'ı Bakkal Cemil Efendi'nin çırağı Hasso ile evlendirirler. Hasso, Gülbeyaz'ın hamile olduğunu anlayamayacak kadar saf bir gençtir:

"Hasso, ben gebeyim," dedi Gülbeyaz.

"Bilirim, ilk gece kaldın."

Ellerinden, ayaklarından kan çekildi Gülbeyaz'ın. Sapsarı oldu yüzü.

"Karnım niye böyle büyüktür bilir misin?"

"Bilirim. Kısa boylular bebelerini çok aşağıda taşırlarmış da ondan."

"Kim dedi bunu sana?"

"Hanife Hanım'la Büyükhanım."

"Başka ne dediler?"

"Aşağıda taşınan bebeler ya vaktinden evvel doğar ya da düşmüş. Kızımıza dikkat et, dediler" (Kulin, 1996:34).

Bu hikayede Gülbeyaz'ın istismar edilmesinin yanı sıra Hasso'nun saflığından yararlanılmasına dikkat çekilmiştir. Hikaye kadına şiddet temalı diğer hikayelerden

farklı olarak mutlu son ile biter. Gülbeyaz, Hasso'nun sevgisi sayesinde hiç tanımadığı yeni bir duyguyla tanışır ve onunla yeni bir hayata başlar.

Bir Varmış Bir Yokmuş'ta yer alan “Hayal”, “Kedi” ve “Soytarı” adlı hikayeler birbirleri ile bağlantılı şekilde düzenlenmiştir. “Hayal” adlı hikayede kocasından fiziksel şiddet gören Güllü'nün hikayesi, “Kedi” adlı hikayede anlaşmalı evlilik yaptığı kocası Halil'den ekonomik şiddet gören Gül Hanım'ın hikayesi, “Soytarı” adlı hikayede ise Halil'in hikayesi anlatılır.

“Hayal” de adlı hikayede Güllü, kocası Musta'dan sürekli fiziksel şiddet görmektedir. Musta, Güllü'nün televizyonda konserleri, haberleri, bale gösterilerini izlemesinden rahatsızlık duyar:

“Vallahi de billahi de fırlatıp atacağım bu televizyonu pencereden aşağı! Bu eve girdiğinden beri, bereketi kalmadı evin be!”

Mutfaktan bağırarak karşılık veriyor Güllü.

“Kaynanaları mı seyrediyorum, komşu karılar gibi sabahtan akşama? Evlenme evlerini mi seyrediyorum? Bizim mahalledeki kadınların hiçbiri sabah iş tutmuyorlar o programların yüzünden... ben kırk yılın birinde sevdiğim bir şarkıcının...”

Lafını bitirtmiyor Musta. “Keşke sen de öteki karılar gibi oturup kaynanaları filan seyretsen!” diye bağırıyor, elleriyle hareketler yaparak duvara konuşan kocası, duvar ne dediğini anlanmış gibi. “Öyle olsa, mahalle karıları oturmuş, mahalle karılarını seyrediyor diyeceğim. Hayır öyle değil ki... bizimki konser izliyor... Haber izliyor... Keman çalan kokonaları izliyor. Nedir o parmak uçlarında yürüyen sıska bacaklı uşaklarla, sıska karılar... balo mıdır nedir... onları izliyor...”

“Bale bale,” diye sesleniyor mutfaktan, aceleyle yıkadığı tabakları kurularak sofraya dizmeye çalışan Güllü.

“Ne boksa işte. Sanırsın ki bizim karı profesör. Sanırsın ki köydeki tek göz evinden değil, saraydan çıktı da geldi koynuma” (Kulin, 2006:6-7).

Güllü, karşı apartmanın yedinci katında oturan kadının yanında çalışan Yeter artık çalışamayacağı için onun yerine çalışmak ister. Gül Hanımın yanında çalışmaya

başlayan Güllü, parasını alınca esnafa olan borçları öder. Ancak Musta, kendisini kadın parası yiyen erkek olarak gösterdiği gerekçesiyle bu duruma çok sinirlenir ve Güllü'yü döver:

“İlk tokat ağzıyla burnunun üstünde patlıyor. İkincisi yanağına rast geliyor, üçüncüden yana eğilerek kurtuluyor Güllü. Kollarıyla yüzünü örtüp, duvarın kenarına çökerek, korunmaya çalışıyor.

“Ulan beni rezil ettin bütün mahalleye be! Ulan ben seni öldürmem mi şimdi!”

“Ne yapmışım ki?”

Musta eğilmeye üşendiği için bu kez de tekmelemeye başlıyor karısını. “Bir de soruyor lan! Utanmadan soruyor, bir de. Ulan karı sen değil misin bakkal kasap dolaşıp işe girdiğini ilan eden! Sen değil misin? Ha? Ha? Ha?” Her “ha” da bir tekme iniyor Güllü'nün beline.

“Ayıp mı çalışmak?” diye bağıyor büzüldüğü duvar dibinden.

“Mahalleye ilan etmek mi lazım?”

“Veresiye vermiyorlar başka türlü. On gündür hiçbir şey alamıyorum eve.”

“Şimdi artık dünya alem biliyor bizim evin karı parasıyla döndüğünü.”

Güllü duvara tutuna tutuna ayağa kalkıyor. Helaya yürüyor. Musluğun önündeki çiviye çakılı aynada morarmış suratına bakıyor. “Yanlış yaptın kadın,” diyor suretine, “hakkı var herifin sana dayak atmakta! Geveze karı!” (Kulin, 2006:12-13).

Ertesi gün Güllü esnafa parayı Musta'nın göndediğini söyler. Güllü hem fiziksel hem de ekonomik şiddet görür. Ayrıca Güllü, dayak yedikten sonra yine kocasını haklı bulur.

Gül Hanım, Güllü'ye Mor Çatı'dan bahseder. Kocasının kendisine zarar veremeyeceğini anlatır. Gül Hanım, davalara psikolog olarak katılmaktadır. Güllü, hep avukat olmak istediğini, mahkemeleri izlemeyi çok sevdiğini anlatır. Bir gün Gül Hanım'la birlikte mahkeme izlemeye gider. Güllü'nün mahkemeleri sevmesinin nedeni çocukluğunda babasını sadece mahkemelerde görebilmesidir. Güllü'nün babası mevsimlik işçidir. Annesi, babasını aldatmıştır. Bunun üzerine babası,

annesini öldürmüştür. Güllü çocukluğu boyunca kasaba avukatlarından babasının ‘hafifletici nedenlerle’ çok fazla hapiste yatmayacağını duymuştur:

“Bak Adliye’ye yaklaştık, Güllü,” diyor. “Ben sana duruşma odasını göstereceğim, girer otursun, bizim sıramız gelene kadar başka davaları da dinle hazır gelmişken, madem bu kadar meraklısın. Bizim davaya on bir çeyrekte bakılacak ama zamanında girilmez hiç, saat biri buluruz.”

“Ben sessizce oturur izlerim. Severim izlemesini.”

“İlahi Güllü! Ne tuhafısın.”

Yaa, öyle, diyor Güllü içinden, tuhafım ben. Sen nereden bileceksin Gül Hanım, benim çocukken babamı ancak bu duruşmalarda görebildiğimi. O nedenle ipe çektiğimi duruşma günlerini. Ninemle el ele tutuşur, üç-dört otobüs değiştire değiştire yedi saatte giderdik duruşmalara, o oğlunu ben babamı görmek için. Gözlerimi diker bakardım babama. Hep bakardım. Ara sıra göz göze gelirdik. Babam gülümserdi bana, içim erirdi. Onu savunacak bir avukat olmayı düşlerdim. Yaşım ereydi ve bir avukat olaydım, siyah cüppeyi giyer savunurdum babamı. Tıpkı o filmdeki gibi. Cezasını ne yapar eder, azalttırdım. Yaa hanımım” (Kulin, 2006:27).

Musta, Güllü’nün Adliye’ye gittiğini öğrenince çok sinirlenir. Boşanma davası izlediğini öğrenince daha çok sinirlenir. Eğer boşanmaya kalkarsa kocası Güllü’yü öldüreceğinden, af çıktığında ise serbest kalacağından bahseder. Zira kadın cinayetlerine yeterli ceza verilmemektedir:

“Bizde boşanma yoktur boşuna mı dedik? Öldürürüm karı seni.”

“Öldürürsün o halde. İçeri girer yatarsın.”

“Afla çıkarım, hiç üzme tatlı canını” (Kulin, 2006:29).

Güllü’nün babası da karısını öldürmüştür. Ancak mahkeme ‘hafifletici nedenlerden’ söz etmektedir. Ayrıca annesini öldüren babasını sadece duruşmalarda görebilen yine de avukat olup babasını kurtarmayı düşünen bir kız çocuğu vardır.

Gül Hanım, bir gün Güllü'yü piyano konserine götürmek ister. Güllü, konsere gitmek için izin istediğinde Musta'dan her zamankinden daha şiddetli bir şekilde dayak yer ve evden kaçır. Gül Hanım'ı arar ama ulaşamaz. Bunun üzerine Karadeniz'e gitmek üzere olan bir sirke katılıp İstanbul'dan ayrılır.

“Kedi” adlı hikaye Gül Hanım'ın kedisinin ağzından anlatılır. Gül Hanım komünizm ile yönetilen bir ülkeden kaçır Türkiye'de iş bulmak için Halil adlı bir adamla anlaşmalı evlilik yapmıştır. Türkiye'ye geldiklerinde bu anlaşmalı evliliğin gerçek bir evlilik olması için çaba göstermişler ama başarılı olamamışlardır. Halil bir aylığına seyahate gideceğini, döndüklerinde boşanacaklarını söyler. Ama dört sene sonra döner. Boşanma karşılığında ise Gül Hanım'dan evini ister.

Toplumun her kesiminden kadınlar erkekler tarafından şiddete maruz kalır. Ancak kadınların sosyo-ekonomik durumlarına göre uğradıkları şiddetin çeşitleri değişmektedir. Gül Hanım, Halil'den ekonomik şiddet görmektedir. Şiddetin çeşitleri kadınların sosyo-ekonomik düzeylerine göre çeşitlilik göstermektedir.

Musta, evden kaçır Güllü'yü aramak için Gül Hanımın evine gider ve Gül Hanımı hırpalayarak ölmesine neden olur.

Bir Varmış Bir Yokmuş'ta yer alan “Kurban” adlı hikayede kadına şiddetin en ağır boyutu olan kadın cinayetlerini ele almıştır.

Doğu Karadenizli bir ailenin kızı olan Seher'i Güneydoğulu bir ailenin ağa olan oğlu Abuzer ile evlendirirler. Kocası Seher'i sürekli döver ve Seher bu dayaklar

neticesinde ilk çocuğunu doğmadan, ikinci çocuğunu ise kaynanasının verdiği ağır işleri yapmaya çalışırken kaybeder. Bir süre sonra Abuzer, Seher'in çocuğu olmadığı gerekçesiyle üstüne kuma getirir. Seher sonunda dayanamaz ve Şih Baba'nın evine sığınır. Seher'in ağabeyi Hamza ve yeğeni Temel, eve geri dönmeye ikna etmek için Güneydoğu'ya gönderilirler. Temel, Seher'i Karadeniz'e geri götürmek istemektedir. Ama Abuzer, Seher'i geri götürmelerine izin vermez:

“Haydi varalım yanına da konuşalım, enişte,” dedi Hamza, “elimden geleni yapacağım evine dönsün diye. Ama eğer ikna edemedimse, müsaade edersen, alır gideriz kızı.”

“Bak işte o olmaz Hamza. Burada ya dirisi kalır, ya ölüsü. Benim evimin eşliğinden, karı kısmı girdi miydi çıkamaz bir daha.”

“Elini kana bulamaya değer mi abi, üstelik doğuramıyor dediğin karı için?”

“Elim kana karı için değil, namusum için bulanır. Bunu iyi bilirsiniz” (Kulin, 2006:106).

Hikâyelerde görüldüğü üzere Anadolu'nun çoğu bölgesinde kadınlar ağır işlerde çalıştırılmakta, şiddet görmekte, üzerlerine kuma getirilmekte ve boşanmalarına izin verilmemektedir. Kısaca söylemek gerekirse kadınların hak ve özgürlükleri ellerinden alınmakta, kadınlar tıpkı bir eşya gibi alınıp satılmakta ve kullanılmaktadır. Nitekim Seher'i geri götüremezler. Abuzer ile barıştırıp evine geri götürürler. Ancak altı ay sonra Seher'in ölüm haberi gelir. Abuzer ve ailesi Seher'i traktörle ezerek öldürmüşlerdir. Ancak olaya kaza süsü vermişlerdir:

“Komşulardan biri bir başka kadına, Seher'in nasıl traktörün tekerleği üzerinde otururken, düşüp, yerde ezildiğini anlatıyordu.

“Nah düşmüş,” diyordu konuklardan biri yanında oturanın kulağına eğilerek.

“Bana sorarsan öldürmüşler kızı. Kaza süsü vererek öldürmüşler. Traktör tekerlerinin bir ileri bir geri, bir ileri bir geri izleri hala duruyormuş çamurda. Soruşturma açtırsalar keşke” (Kulin, 2006:114).

Temel, kendi ailesini suçlar. Seher'i geri getirmediikleri için ölümüne sebep olduklarını düşünür ve ileride polis olup karısına şiddet uygulayan erkekleri cezalandırmaya karar verir.

Foto Sabah Resimleri'nde yer alan ve yozlaşan toplumun ortaya çıkardığı insan tipinin anlatıldığı "Sadece 1457 Kupona" adlı hikâyede kadına şiddet unsuruna değinilir. Hikâyede gazetelerin kupon karşılığı birtakım eşyalar dağıtması abartılı bir şekilde ele alınarak kupon karşılığı kadın ve erkek dağıtan gazeteler kurgulanır.

Hikâyede kupon biriktiren bazı kızların şiddete maruz kaldığından söz edilir:

"Oysa İstanbul'da değilse bile, bazı taşra kentlerinde sırf Yeni Arayışlar'ın kampanyası yüzünden cinayetler işlenmekteydi. Urfa'da genç kızının, erkek kuponu biriktirdiğini çakan kızgın bir baba ibret olsun diye, şehir meydanında kızının kupon biriktiren ellerini bileklerinden kesmiş, Denizli'de bir başkası, üç ay önce imama nikahlattığı dördüncü karısını yedi yerinden bıçaklayarak öldürmüştü" (Kulin, 1996:115).

Anlatıcı yine *Bir Varmış Bir Yokmuş*'da yer alan "Ölümün Şerefine Sıkılan Kurşun" adlı hikâyede traktör ile ezilerek öldürülen bir genç kızın hikayesini ve yöre halkının cinayeti ortaya çıkarmak için verdiği mücadeleyi anlatır.

3.1.3 Kadının Aldatılması

"Geniş Zamanlar" adlı hikâyede eşi tarafından aldatılan Ayla aldatıldığını öğrendiğinde oğlu ile birlikte Londra'ya gider. Ayla'nın aldatılması Zehra'nın ruh dünyasında derin yaralar açar. Çünkü Zehra, gecekondu dışındaki kadınların kocaları tarafından hırpalanmadıklarını zannetmektedir. O yüzden evin beyinin Ayla Hanımı aldatması onu çok etkiler:

"Saf Zehra! Gecekondu çevresinin dışındaki kadınların hırpalanmadığı zannetmişti hep. Benim sosyal sınıftaki hemcinslerinin her zaman bakımlı, alımlı ve mutlu olduklarını sanıyor, öykünüp duruyordu bizim gibilere. Anası içinse, kadın doğuştan kısmetsizdi, kural olarak.

“İster zengin, ister fakir olsun, garı kısmının gaderi değişmez, dedim ama, anlatamadım,” demişti Fatik. “Şimdi gördü işte gözleriğnen.”

Zehra, gözleriyle gördüklerinden çok sarsılmışsa benziyordu. Onun bir köşesinden içine adımını atmış olduğu sırça köşkü, tuzla buz olmuştu. Tahsilli, yakışıklı ve zengin olduğu için, haksızlık, yanlışlık, kötülük yapacağına ihtimal vermediği evin beyi, tıpkı gecekondulu kocaları gibi davranmıştı. Şaşkınlığını bir türlü atamıyordu üstünden Zehra” (Kulin, 1998:10-11).

Hikayede kadına yöneltilen şiddetin sadece ekonomik veya kültürel açıdan alt seviyeye mensup kadınlara yönelik olmadığı görülür.

3.1.4 Boşanma

Foto Sabah Resimleri'nde yer alan ve aynı adı taşıyan hikayesinin Mortis adlı bölümünde anneanesi ölen Emine'nin hisleri ışığında toplumun sosyal yapısındaki bazı değişiklikler okuyucuya sunulur. Boşanmış kadının toplumdaki yerinin ve görevlerinin anlatıldığı bölümde Emine'nin anneannesinin yaşadığı hayat ile Emine'nin yaşadığı hayat karşılaştırılır. Emine'nin sorumluluklarının çok yüksek olduğuna dikkat çekmek isteyen anlatıcı, boşanmanın kadınlar üzerindeki etkilerine de yer vermiştir.

Emine, anneannesinin anlattığı yarısı hayal ürünü, yarısı gerçek öyküleri, konakları, köşkleri, paşa dedesini, nazır babasını, saraylı anasını hatırlar. Anneannesinin onlardan ilgiden başka bir şey istemediğini, kimseye maddi açıdan yük olmadığını, aksine kendilerinin onun eşyalarını satarak hem onun ihtiyaçlarını karşıladıklarını hem de kendilerine gelir elde ettiklerini hatırlar. Anneannesine duyduğu kızgınlığın nedenini anlamaya çalışır. Emine boşanmıştır ve çalışmaktadır. Ancak anneanesi kocasıyla birlikte çok mutlu bir hayat yaşamıştır. Emine kendisini ağır işçi, anneannesini ise prenses olarak görür:

“O, beybabasının tüm ısrarlarına karşın, evlenmeyi okumaya tercih etmiş, ömrü boyunca hiç iş görmemiş, çocuğunu dadılara baktırmış, su kaynatmayı bile

becerememişti. Ben, onun ‘üniversiteye evde kalan kızlar gider’ zihniyeti ile mücadele etmiş, hayatı çok genç yaşta göğüslemiş, çocuklarımı kendim büyütmiş, uzun yıllar boyunca çalışmış, iş dönüşlerinde yorgun argın yemeğimi pişirip, bulaşığı yıkamak zorunda kalmıştım. Onun peri masalının hiçbir bölümüne girmediğim halde, benden hep prenses olmamı beklemişti. Oysa, prenses oydu, ben ağır işçiydim’’ (Kulin, 1996:12).

Geçmiş dönemlere göre boşanmanın oldukça yaygınlaşması ve çoğu kadının ekonomik özgürlüğünü elde etmesi toplumsal yapıdaki değişikliklerin bir sonucu olarak görülebilir. Ancak bu durumda kadınlara geçmiş dönemlere nazaran daha fazla sorumluluk yüklenmiştir.

3.1.5 Çocuğu Elinden Alınmak İstenen Kadın

Foto Sabah Resimleri adlı hikaye kitabında yer alan “Duruşma” adlı hikayede Türkiye Cumhuriyetinin adalet sisteminde yaşanan aksaklıklar ışığında çocuğu elinden alınmak istenen kadın meselesini ele alınır.

Yargıç olan Saliha, kanser hastası olan annesinin ilaçlarını alabilmek için asılsız bir tedbir kararı çıkararak bir annenin çocuğunu görmesini engeller:

“Çantamı kapıyorum aceleyle. Üstümde ne var? Etek mi, pantolon mu, farkında bile değilim. Tanrım, taksi yok. İlk gelen minibüse atıyorum kendimi. Ter içindeyim, saçlarımın diplerinden alevler çıkıyor. Asliye Hukuk’ta kalem kalem dolaşıyorum. Onuncu kalemde buluyorum kararı. Küçük bir kağıt parçası. Tam bir sayfa bile değil. Okuyorum. Harfler, kelimeler işlevini yitiriyor. Tekrar tekrar okuyorum. Kim bilir kaçınıcı okuyuşta anlar gibiyim. “Çocuğunun önünde sevimlerde bulunduğundan... çocuk aç, bakımsız ve ölüm tehlikesinde olduğundan...” Kendi çılgılığım kulaklarımda yankılanıyor. “Kim yazdı bunuuu?” İnsanlar tuhaf tuhaf yüzüme bakıyorlar. Biri eliyle işaret ediyor, “Naa, şu odadaki hakim.” Odaya dalıyorum. İtirazlar yükseliyor ama artık beni kimse tutamaz’’ (Kulin, 1996:46-47).

Anne, üç yıl boyunca çocuğuna kavuşmak için hukuki mücadele verir. Ancak adalet hiçbir zaman annenin yanında olmaz. Bir gün çocuğun annesine arkadaşlarından beklenmedik bir teklif gelir. Başsavcının genç bir sevgilisi olduğunu ve genç sevgilisinin sözünden asla çıkmadığını öğrenir. Anne bu kadınla görüşebilir ve onu

ikna edebilirse çocuğuna kavuşabilecektir. Olaylar tahmin ettiği gibi gerçekleşir. Genç sevgilinin başsavcıya rica etmesiyle çocuğu mahkemede anneye verirler.

Ayşe Kulin'in kendi hayatından izler taşıyan “Duruşma” adlı hikayede Türkiye'deki adalet sisteminin işleyişi eleştirel bir açıdan değerlendirilir. Anne, üç yıl boyunca hukuki mücadele vermiştir. Ancak başsavcının genç sevgilinin ricası ile adalet yerini bulmuştur. Ayrıca adaleti sağlamak ile görevli olan Saliha'nın annesinin kanser ilaçları için asılsız tedbir kağıdı çıkartması da adalet sistemindeki aksaklıklara örnek olarak gösterilebilir.

3.2 Dinî Taassubun Kadın Üzerindeki Tesiri

“Son Zamanlar” adlı hikayede dini hurafelerin insan hayatı üzerindeki olumsuz etkilerinden söz edilir. Sıdika ve Musa'nın oğlu Aydın gittiği Kuran kursundaki hocanın etkisinde kalarak din ile ilgili birtakım hurafelere inanmaya başlar. Bu hurafelerden kurtulması için Aydın'ı dedesinin yanına göndermeye karar verirler. Aydın, sürekli oruç tutmaktadır. Aydın camiye gitmek yerine evdeki son içme suyuyla abdest almaktadır, geceleri sol tarafına yatmamaktadır. Aydın, şeytanın kendisini uykusunda esir alacağını düşünmektedir. Hocasının isteği üzerine kendisine Hamdullah denilmesini ister. Aydın'ın çevresine verdiği en ciddi zarar ise çevresindeki çoğu insanı, özellikle de kadınları şeytan olarak görmesidir. Köye dedesinin yanına gittiğinde emmilerinin, dayılarının kızlarını şeytan olarak görür ve çarşaf giymelerini ister:

“Dede... Bir şey diyeceğim...”

“De bakalım.”

“Bu kızlar... böyle... her yerleri açık saçık...”

“Nereleri açılmış oğul?” Dede doğrudu, dallara çıkmış kızlara baktı.

“Başları.”

“Yemenileri var ya.”

“Yemenileri var ya.”

“Yemeni yetmez. Çarşafa girmeleri lazım.”

“Köy yerinde çarşaf olmaz oğlum. Kızlar tarlada, bahçede çalışıyorlar. Çapa çapalayan karıyı çarşafa sokamazsın.”

“Peygamberimiz öyle buyurmuş.”

“Peygamberimiz o buyruğu Arap karıları için buyurmuştur. Oralarda meyve bahçesi ve tarla yokmuş. Karı kısmı çalışmak yerine yan gelip yatarmış, ha babam hurma tıknır, işsizlikten türlü yaramazlık düşünürmüş. Bizim karıların işten başı kalkmaz ki yaramazlık düşünsünler.” Keh keh güldü dede” (Kulin, 1998:51).

Dedesı, Aydın'ın bu davranışlarından hareketle evlenmesi gerektiğine karar verir. Zehra ve Aydın'ı evlendirirler. Aydın, Zehra'yı da diğer kadınları gördüğü gibi şeytan olarak görür. Aydın geceleri tekkeye gider ve Zehra'ya asla yaklaşmaz. Bir gün eve geldiğinde kendisine sarılmak isteyen Zehra'yı şeytan olarak gördüğü için o gecenin onun hesap gecesi olduğunu düşünür. Tezgahın üzerindeki kılıcı peygamber kılıcı olarak düşünür. Zehra'yı defalarca bıçaklar.

Hikayede görüldüğü gibi dini hurafelerin insan hayatı üzerindeki etkisi çok büyüktür. Dini hurafelerle korkutularak din eğitimi verilen Aydın'ın psikolojisi bozulur. Aydın, çevresindeki tüm kadınları şeytan olarak görmekte ve onlarla sağlıklı iletişim kuramamaktadır. Bu durum Aydın'ın toplumdan dışlanmasına neden olur. Ancak sorunlar sadece Aydın'ın psikolojisinin bozulmasıyla sınırlı kalmaz. Aydın bir süre sonra çevresindeki insanlara çok ciddi zararlar vermeye başlar. Aydın, Zehra'yı şeytan olduğunu düşünerek öldürür.

Foto Sabah Resimleri'nde yer alan “Adil Düzen” adlı hikayede dinin istismar edilerek kişisel manfaat sağlama ışığında dini taassubun kadın üzerindeki etkisi ele alınmıştır.

“Adil Düzen” adlı adam mahkeme kararıyla adını Adi Düzenbaz olarak değiştirmek istemektedir. Çünkü siyasi bir partinin ‘Adil Düzen’ adıyla propaganda yapmaya başlamasıyla birlikte hayatında birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. Kızını kursa kayıt yaptırmak isteyen Adil Düzen, siyasi propaganda yapmakla suçlanır ve yaşanan tartışma sonucunda karakolda ifade vermek zorunda kalır. Kayıt yaptıramadan eve dönerken bir adamla karşılaşır. Karşılaştığı adam, adının Adil Düzen olmasının bir işaret olduğunu düşünerek onu bir örgüte götürür. Örgütteki hocalar, eğer örgütün isteklerini yerine getirirse kendisine para yardımı yapacaklarını belirtirler. Adil Düzen’e isterse dört kadınla evlenebileceğini anlatırlar. Şalvar gibi bir pantolon, kirli yeşil renkte bir cübbe ve mintan verirler. Bu giysilerin Peygamber Efendimizin sünneti olduğunu söylerler. Adil Düzen bildiği kadarıyla Araplar’ın beyaz giydiğini söylediğinde “Sen büyüklerimizden daha mı iyi bileceksin?” diyerek konuyu kapatırlar. Zaman içerisinde Adil Düzen’in karısı ve kızları para karşılığı çarşaf giymeye başlarlar. Yalnız küçük kızı çarşaf giymek yerine türban taktığı için daha az para almaktadır:

“Seni arabayla eve getirdiklerinin ertesi günü iki tesettürlü hanım geldi, bizi ikna ettiler.”

“Biz kim?” Gözlerim faltaşı gibi açılmıştı.

“Ben ve kızlar. Oğlan sonradan katıldı.”

“Bunu nasıl yaparsın? Hem de benden habersiz,” diye bağırdım, üstüne yürüdüm.

“Kırayı, bakkalı kim ödedi sanıyorsun?”

“Daha ödenmediler.”

“Sen öyle bil.”

“Kim ödedi?”

“Ben. Ya koltukların yüzünü neyle değiştirdik sence?” Kalbim küt küt atıyor, kulaklarım uğulduyordu. Cevap veremedim.

“Onu da küçük kızın türbanı sayesinde yaptık,” dedi karım, ‘o bir türlü çarşafa girmek istemedi ama başörtüsüne fit oldu. Tabii bu durumda ablasıyla benden daha az geçiyor eline’ (Kulin, 1996:127).

Hikâyede birtakım dini hurafelerle ve siyasi amaçlarla insanların, özellikle de kadınların dini konularda sömürülmesi meselesi ele alınır. Adil Düzen'e Peygamber Efendimizin giydiğini iddia ettikleri, ancak Arabistan coğrafyasında giyilmesi pek mümkün olmayan giysiler vermeleri, kapalı veya açık olmanın insanın vicdanıyla vermesi gereken bir karar olduğu halde Adil Düzen'in karısının ve kızlarının para karşılığı çarşaf giymeleri dinin kişisel amaçlar için kullanımına örnektir. Bir süre sonra Adil Düzen'in büyük kızı, gayrimeşru ilişkilere girerek ailesinin daha büyük bir eve taşınmasını sağlar. Annesi de kızını ; 'Kara çarşaf altında kimse kimseyi tanıyamaz' diyerek desteklemektedir:

“Nereden bulmuş parayı?”

“Alnının teriyle kazandı.”

“Nasıl?”

“Genç kadınlar nasıl para kazanabilirse öyle.”

“Şey mi yaptı yani?”

“Şey yaptı. Başka türlü ev sahibi olunur mu, senin maaşın ya da bizim tesettür paramızla,” dedi karım. Üstüne yürüdüm, iki şiddetli tokat aşkıttım yüzüne.

“Hiç utanmadınız mı? Hiç mi şerefimi düşünmediniz? Bu kızı bu bokları yerken bir gören olur diye...” Karım lafımı kesti.

“Kim görecektir ayol, kara çarşafın içinde kim kimi tanıyabilir ki?” dedi” (Kulin, 1996:129).

Hikâyede dini sembol olarak nitelendirilen çarşafın bazı kesimler tarafından ahlak dışı faaliyetlerini örtmek amacıyla kullanıldığına yani dini sömürüye dikkat çekilir. Adil Düzen ve ailesi özellikle de ahlak dışı birtakım faaliyetlerde bulunan büyük kızı din adına aslında dinde yeri olmayan birçok faaliyet gerçekleştirmektedirler.

Adil Düzen, örgüt vasıtasıyla din ile ilgili bazı derslere katılmaya başlar. Bu derslerde anlatılanlara inanmaz. Çareyi kulaklarına tıkaç takarak hiçbir şey duymamakta bulur. Dualar konusunda da küçük kızı; “Boşver baba, tabii dilin dönmez, sen Arap değilsin ki” der. Ağzının içinde gevelemesini söyler. Hikâyede

anladığımız kadarıyla toplumun bir kesiminde gerçek anlamda dini kurallar çerçevesinde bir hayat yaşamak yerine, dini kalkan olarak kullanıp gerçekte kişisel amaçlar doğrultusunda bir hayat sürme hedef alınmıştır. Duaların anlamlarının öğrenilmesi yerine ağızda gevelemek, gerçek dışı dini hikayelerle insanları birtakım hurafelere inandırmak bu duruma örnek olarak gösterilebilir.

“Geniş Zamanlar” adlı hikayede din olgusuna yer verilir. Ayla Hanım ve Erol Beyin ayrılacaklarını öğrenen Fatik ve Zehra, bu ayrılığa engel olmak için Ayla Hanımın evinde süt duası yaparlar. Ancak Ayla Hanım bu tür şeylere inanmaz:

“Ana kız, bir tencerenin içine doldurdukları sütü, taşım taşım kaynatıp duruyorlardı ocağın üstünde. Başa çıkamayınca, “Ne haliniz varsa görün, yeter ki beni bu işe bulaştırmayın,” demiştim. Zehra, sütü taşırmamak için, ateşin az üzerinde tutuyordu tencereyi, Fatik de birtakım dualar okuyup, benim bulunduğum odaya doğru üfleyip duruyordu. Nasıl bir medet umuyorlardı acaba süttten? Başka kadınlara takılan kocalar koşa koşa evlerine mi dönüyorlardı? Ben ettim sen eyleme diyerek ayaklara kapanıyor ve bundan böyle uslu mu duruyorlardı? Kadınlar da af ve barış ilan edip, hemen koyunlarına giriyor, en cilveli halleriyle ve tabii süt duasının da gücüyle, geri kazanıyorlardı zahir erkeklerini. Bu işler, böyle oluyordu demek ki kondularda. Konduların, sahneciler ya da medyacılar tarafından keşfedilmemiş, kara bahtlı genç kadınları, kendilerini ya sürekli döven ya sürekli gebe bırakan ya da sürekli sömüren kocalarını dualar ve muskalarla yola getirmeye çalışıyorlardı” (Kulin, 1998:9-10).

Hikayede dini hurafelerin kadınlar üzerindeki birtakım etkilerini ele alınır. Özellikle ekonomik yönden zayıf ve eğitim düzeyi düşük olan kadınlar, dini hurafelere daha çok inanmaktadırlar.

Geniş Zamanlar adlı hikayenin devamı niteliğinde olan Dar Zamanlar adlı hikayede, Aydın’ın Zehra’dan başını bağlamasını, uzun mantolardan giymesini, imam nikahına

razı olmasını istemesi, Zehra'ya evin içinde bile kara çarşaf giydirmesi dini taassubun kadın üzerindeki etkisine örnek gösterilebilir.

“Sıdika Teyze'nin söyleyecekleri varmış bana. Aydın, dinine imanına çok bağlıymış. Her şeyi kitaba göre istermiş. Acaba başımı bağlar mıymışım?

“Hiç fark etmez, bağlarım.”

Şu uzun mantolardan giyer miymişim?

“Fark etmez, giyerim.”

Ya çarşaf?

“Fark etmez, dedim ya.”

İmam nikahı kıymak isterlermiş.

Annem atılıyor: ‘Resmi nikahsız kız vermem.’

“Fark etmez,” diyorum ben” (Kulin, 1998:32-33).

Hikayede Zehra'nın şeytan olduğunun düşünülerek öldürülmesi dini hurafelerin insan ve toplum üzerinde yarattığı etkilere örnektir.

Güneşe Dön Yüzünü adlı kitaptaki “Bir Cenaze Töreni” isimli hikayede dini taassubun kadın üzerindeki etkisine yer verilmiştir. Melo Hanımın gelininin aleyhine şahitlik yapacak olan Halime, yalancı şahitlik yaparak işleyeceği günahı, hesap gününü, yalan yere yemin etmenin günahını temizlemek için hocaya vereceği parayı düşünür:

“Birazdan sıralayacağı yalanları içine sindiremiyordu ama, bu yolun yolcusuydu madem, bari aklını kullanıp birkaç kuruş da kendi için koparabilseydi. Kocasının hiçbir zaman el atamayacağı üç beş lirası olsaydı bir kenarda. Sadece ona ait olan biraz parası olsaydı. Canı çektiğinde bir güllü başörtüsü veya bir rügan terlik alabilecek kadarlık paracığı... Bir de, yalan yere yemin etmenin günahından onu kurtaracak olan hocaya ödemesi gereken borcu vardı” (Kulin, 1984:37).

Burada dini sömürünün bir başka boyutu, para karşılığı dua ederek günah temizlediğini iddia eden hocalar ve bu hocalara inanan insan tipleri dikkat çeker.

Bir Varmış Bir Yokmuş adlı hikaye kitabındaki “Ada’ya Mektuplar” adlı bölümde Yunsof Agguelos’un, sevgilisi Ada’ya yazdığı bazı mektupların ışığında dini taassubun kadın üzerindeki etkisi konu alınmıştır. Kadınların örtülü olmasına eleştirel bir bakış söz konusudur.

Yunsof Agguelos, Dünya gezegeninde gördüğü ikinci kadının bedeninin ve saçlarının sınıksız örtülü olduğunu anlatır. Ancak Yunsof Agguelos görme yeteneği sayesinde kadının içindeki elbiseyi, yüzünü, saçlarını görebilir. Kadını güzel bulur.

Kendisini neden örtülerin altında sakladığını anlayamaz:

“Kadının siyah örtüsünün içinde, sadece benim görebildiğim pek hoş, renkli bir elbise vardı. Saçları gür, yüzü güzeldi. Neden güzelliklerini kapatma gereği duymuş acaba? Dünyalılar güzellikten rahatsız mı oluyorlar, anlayamadım” (Kulin, 2006:161).

Bazı inanç grubunun kadınlarının yüzleri hariç her yerlerini sıkıca örttüklerini, özellikle saçlarını göstermemek konusunda çok hassas olduklarını anlatır. Erkeklerin saçları açık olduğu halde kadınların neden saçlarını sakladıklarını anlayamaz. Aynı inançta olup başı açık ve örtünmeyen kadınların varlığından söz eder:

“Bir başka inanç grubu daha var ki peygamberlerini resmetmeyi günah sayıyorlar. Bu grubun kadınları genelde inançları gereği yüzleri dışında sıkıca örtünüyorlar. Hele saçlarının görünmesi konusunda çok hassaslar. Tanrı’dan mı yoksa birbirlerinden mi sakınıyorlar, bilemiyorum. Kendilerini Tanrı’nın yarattığına inanıyorlarsa, yaradanlarından neden saklarlar saçlarını? Saçlarını da Tanrı yaratmadı mı? Birbirlerinden veya erkeklerden sakınıyorlarsa, eee, hepsinin saçları var! Üstelik erkekler saçlarını kapatmak zorunda değil. Ayrıca aralarında aynı inançtan olup, başı açık gezenler ve örtünmeyenler de var. Dillerini çok iyi sökemediğim için benim aklım karışık ama galiba onların da aklı bu konuda biraz karışık” (Kulin, 2006:176).

3.3 Yoksulluğu Yaşayan Kadın

Güneşe Dön Yüzünü adlı hikâye kitabındaki “Yoksullara Yardım” adlı hikayede Yoksullara Yardım Derneğinin başkanı hanımefendinin evine gelip yardım isteyen bir köylü kadınının hayalleri ışığında derneğin amacının dışındaki faaliyetleri ele alınmaktadır. Köylü kadının hayalleri küçük hayallerdir. Ancak Yoksullara Yardım Derneğinin başkanı hanımefendi, köylü kadını pek dinlemez. Köylü kadının evine gelmesinden rahatsızlık duyduğunu belirtir. Hiç soluk almadan konuşur. Karşısındaki insanın onu dinleyip dinlemediğini fark etmez:

“Bir yardım kurumuyuz diye her kapıyı çalanı da bağrımıza basamayız ki, öyle değil mi ama?” Yeşil zümrüt broşu ışıltadı yakasında. Yoksullara Yardım Derneğinin başkanı hiç soluk almadan sürdürüyordu konuşmasını. Karşısındakinin onu dinleyip dinlemediğine aldırdığı yoktu” (Kulin, 1984:26).

Köylü kadının gözleri odaya girdiği andan itibaren ilk kez gördüğü ve çoğunun ne işe yaradığını anlamadığı eşyalara takılmıştır. Köylü kadınının ilgisini en çok duvarda asılı duran sarı renkli ipek halı çeker. Halıyı gördüğü anda kederi, açlığı kaybolur. Odadaki herkesin varlığını unuttur. Sanki odada sadece ipek halı ve kendisi vardır. O halının üzerinde yatmanın anne kucağında yatmaya eş değer olacağını düşünür. Köylü kadını halıya bakarken hayallere dalar:

“İpek halı dalgalandı dalgalandı, sarı bir leke oldu. Üzerinde ekinler boy attı. Yemenili kadın, beş çocuğunu da çekip aldı ipil ipil yağın yağmurdan. Hepsi birlikte halıda boy atan ekinlerin arasına girdiler. Halı şimdi bir başak tarlasıydı duvarda. Evlerinin bacasında ince bir duman belirdi... içleri ısındı, karınları doydu... çocukların sırtlarında tertemiz mintanlar... Yemenili, başakların arasında koştu koştu. Ekin sürekli büyüyordu. Başaklar önce dizlerine, sonra göğsüne, çenesine, gözlerine erdiler, başının üstünden aştılar” (Kulin, 1984:27).

Aynı hikâye kitabındaki “Bir Cenaze Töreni” isimli hikayede Melo Hanım, Hanife’den gelininin aleyhine şahitlik yapmasını ister. Halime ne yapacağını

bilemez. Geline kızar. Çocuğunu seviyorsa boşanmasaydı, rahatını bozmasaydı, diye düşünür. Kızını köyden getirmek, şehirde okutmak ister. Kendisine güllü bir başörtüsü ile rugan terlik almak ister. Sonra hesap gününü düşünür. Şahitlik yapmaya karar verir:

“Halime diyorum, gözünü sevdiğimin Halimesi, direnme, yap şu işi. Hem kendini kurtar hem herifini. Belki bu paradadır kurtuluş. Belki herifin eli para tutunca adam olur, yumuşar, çalışmaya başlar. Hayalini kurduğu tostçu tezgahını mı açar, taksiciliğe mi başlar? Paralar kazanır. O vakit başka karıların çocuklarına bakacağıma kendi çocuğuma bakarım ben de. Getiririm kızımı köyden, şehirli kızlar gibi büyür yanımda, ortaokula, liseye gider, efendiden bir koca bulur. Ben de bir hanım olurum, kendi hesabıma” (Kulin, 1984:35-36).

3.4 Toplumsal Yozlaşmanın Etkisinde Kadın

Güneş'e Dön Yüzünü adlı hikâyeye kitabında yer alan “Kominis nedir?” isimli öykü 1950’li yıllardaki ideolojik bölünmeler ışığında Amerika’nın Türk toplumu üzerindeki etkilerini ve bu etkilerin kadınlar üzerinde bıraktığı izleri okuyucuya sunmaktadır. Yazarın çocukluğunu temsil eden Emine, komünist kelimesinin anlamını araştırmak ister. Ancak çevresinden kendisini tatmin edecek bir cevap alamaz. Üst katlarındaki dairede oturan Meltem adlı komşu kızlarının Amerikalı bir erkek arkadaşı vardır. Ancak Meltem’in babası Amerikalıları sevmez ve kızını Amerikalı bir erkek arkadaşı olduğu için döver. Meltem’in babasının bu davranışı birçok kimse tarafından hoş karşılanmaz. Çünkü 1950’li yıllarda Amerikan eşyaları kullanmak, Amerikalı arkadaşlar edinmek çok revaçtadır. O yıllarda Amerikalıların oturduğu Kavaklıdere’deki apartmanlarda Amerikan malları satılır. Aynı yıllarda Rus salatasının adı Amerikan salatası olarak değiştirilir:

“Ankaralılar yeni bir hafta sonu eğlencesi keşfetmişlerdi o yıllarda. Pazar günleri, Amerikalıların oturduğu Kavaklıdere’deki apartmanlarda satışa sunulan Amerikan mallarının kapışılması baş eğlence haline gelmişti. Neler satılmazdı ki! Ankaralıların o güne kadar hiç görmedikleri renk renk meyve

suyu konserveleri, meyve sıkın, sebze doğrayan aletler, kenarlarında haftanın günleri yazılı donlar, yatak olan kanepeler, tüylü battaniyeler, masalar, yataklar, diline para sokulan ayakkabılar, asım asım süveterler, neler de neler...

Emine de annesiyle birkaç kere gitti bu satışlara. Annesi giyim eşyası almaktan tiksindiği için, bir yaylı somya ile bir ayaklı lamba aldılar. Anneleri aşırı titiz olmayan kızlar, Amerikan hırkalarıyla eşleştiler ve ev kadınları birbirlerine karşı üstünlüklerini mutfaklarındaki Amerikan aletleriyle kanıtlar oldular. Eminelerin karşısındaki dairede oturan doktorun oğlu, saçlarını yeni biçilmiş buğday tarlası gibi kestirdi. Kavaklıdere en seçkin semt olmaya yüz tuttu ve ileri görüşlü kişiler, Kavaklıdere’de arsalar kapattılar. O yıl Rus salatasının adı Amerikan salatası olarak değiştirildi” (Kulin, 1984:19-20).

Bir süre sonra Amerikalıları sevmeyenlerin ve buna bağlı olarak Meltem’in babasının komünist olduğu ve bu yüzden işten atılacağına dair söylentiler Emine’nin kulağına gider. Emine babasının komünist olup olmadığını, işten atılıp atılmayacağını düşünür. Eğer babası işten atılırsa İstanbul’da anneannesinin yanında yaşayabileceklerini düşünerek komünizmin o kadar da kötü bir şey olmadığına karar verir.

Hikâyede kendi öz kültüründen uzaklaşarak Amerikan kültürüyle özdeşleşen kadın kahramanlar dikkat çeker. O dönemlerde toplumun büyük bir kesimi Amerikan kültürüne doğru bir yöneliş içindedir. Böyle bir yöneliş içerisinde olan bireyler ise kendi kültürlerinden uzaklaşarak zaman içerisinde yozlaşırlar.

Geniş Zamanlar adlı hikaye kitabındaki “Mastektomi” adlı hikaye meme kanserine yakalanan bir kadının geçmiş günlerini hatırlaması vasıtasıyla Amerika’nın Türk toplumu üzerindeki yozlaştırıcı etkisine yer verilmiştir. Kadın, muayene için hastaneye giderken ilk çocuğunu dünyaya getirdiği günleri hatırlar. Doktor: “Bebeğini emzirmek istiyor musun?” diye sorar. Eğer isterse mamayla

besleyebileceğini anlatır. Kadın, doktora hangisini önerdiğini sorduğunda, doktor, mamayı önerir. Bu sayede gezip eğlenmek istediği zaman bebeğe esir olması gerekmeyeceğini anlatır. Kadın altmışlı yılların başlarında doğal beslenmeye yönelik eğilimlerin olmadığını, bu yıllarda kadınların çocuklarını Dr.Spock'un yazmış olduğu kitaplarla büyüttüklerini hatırlar:

“ O yıllarda, doğal beslenmeler ve doğaya dönük eylemler, yükselen değerler arasında değildi. Altmışlı yılların başındaydık ve naylon bluzlar, kat kat naylon iç etekleri, çok yüksek topuk giyiyor, uzun ağızlıklarla sigara içiyor, kalın fondöten sürüyor, gözlerimize uzun kuyruklar çekip, takma kirpikler takıyorduk. Amerika'dan doğru esen rüzgar, İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük kentlerde, her alanda bizi de kasıp kavuruyordu. Altmışlı yıllarda doğan bebekleri, İngilizce bilen genç anneler, Dr. Spock'ın kitaplarına satır satır bakarak büyütüyorlardı. Sonraları bu kitap, birçok dile olduğu gibi Türkçeye de çevrilmiş ve dünyayı Dr. Spock'ın disipliniyle büyümüş çocuklar sarmıştı” (Kulin, 1998:71).

Kadına doğumdan hemen sonra sütü durdurmak için iki adet hap içirip, bir de iğne yaparlar. Annesi ve kayınvalidesi bu duruma şahit olduklarında bebeğini emzirmesi gerektiğini anlatırlar. Kadına, bu sefer de süt gelmesi için ilaç verirler. Kadın, sonunda memelerinde birikip katılaştıran süt yüzünden kırk derece ateş ile komaya girer:

“Sonunda memelerimde birikip katılaştıran süt yüzünden, hastalanıp kırk derece ateşle yanarak, komaya bile girdim. Yirmi yaşında, iki koca testi memeye sığdırdığım kilolarca sütle birlikte, gidiyordum bu dünyadan. Yaşama ve çocuğuma doyamadan, ölüyordum. Yine iğneler, haplar ve depdeğişik bir perhiz... Normal doğum yapan genç kadınların üç günde çıktığı hastaneden ben on günde zor çıktım. Sütüm kesilmişti. Memelerim küçülmüştü. Ben de küçülmüştüm, on günde tam dört kilo vermiştim yüksek ateşten ve acıdan” (Kulin, 1998:73).

Hikâyede Amerika'nın Türk toplumu üzerinde gerek çocuk bakımı gerekse Amerikan mallarının kullanımı konusundaki yanlış açıkça görülür.

Güneşe Dön Yüzünü adlı kitaptaki “Yoksullara Yardım” adlı hikaye 1960’lı yılların Türkiye’inde sosyal alanda yaşanan çözümlere işaret eder. Hikayenin ana kahramanı Emine, Yoksullara Yardım Derneğinin düzenleyeceği balonun biletlerini satmak için görev alır. Biletlerin parasını teslim etmek için dernek başkanı kadının evine gider. Dernek başkanı kadının evine kocası kan davası nedeniyle vurulmuş, beş çocuklu bir köylü kadını yardım istemeye gelir. Ancak dernek başkanı kadın, köylü kadına ; “Yardım kurumuyuz diye her kapıyı çalanı bağrımıza basamayız” der. “Elinden bir şey gelmeyeceğini, her aç barındıramayacağını” söyler:

“Bir yardım kurumuyuz diye her kapıyı çalanı da bağrımıza basamayız ki, öyle değil mi ama?” Yeşil zümrüt broşu ışıltı yakasında. Yoksullara Yardım Derneği’nin başkanı hiç soluk almadan sürdürüyordu konuşmasını. Karşısındakinin onu dinleyip dinlemediğine aldırdığı yoktu” (Kulin, 1984:26). “Dernek başkanı kadının o an tek düşündüğü düzenleyecekleri balodur. Kimsenin bu baloyu kaçırmak istemeyeceğini, şimdiden terzilerde olduklarını düşünür.

Canı ne köylü kadının sorunlarıyla ne de öğrenci kızın biletleriyle uğraşmak istiyordu. Yarın sabah yapılacak toplantıdaydı aklı fikri. Yardım balosunun ayrıntılarını konuşacaklardı dernekçi hanımlar. Biletler çok pahalı idi ama, kendini bilen insanlar kaçırmak istemeyeceklerdi böyle bir geceyi. Daha şimdiden kim bilir kaç kişi terzilerdeydi bu balo için” (Kulin, 1984:28).

Anlatıcı, toplumsal yozlaşmanın bir sonucu olarak yardım derneğinin amacı dışında kullanılmasına ve bu yozlaşmanın etkisindeki Yoksullara Yardım Derneğinin başkanı kadının davranışlarına dikkat çeker.

Aynı kitaptaki “Bir Cenaze Töreni” isimli hikaye 1970’li yılların Türkiye’inde toplumda yaşanan yozlaşmayı dile getirir. Varlıklı bir kadın olan Melo Hanım, Sami Beyin cenaze töreninin soğuk bir güne denk gelmesine sevinir. Çünkü bu sayede yeni vizon kürkünü sergileme fırsatı bulacaktır:

“Ne zamandır hazırlanıyordu bu cenaze için. Neredeyse bir aydır beklenen ölümün, soğuk bir güne rastgelmesi için dualar etmiş, duaları kabul olunmuştu. Sami Bey, soğukların birdenbire bastırıldığı, ayazın iliklere işlediği bu gibi bir kasım ayında ölmüştü. Daha hiç kimse kışlık giysilerini hazırlamaya bile başlamamışken, ona yeni kürkünü cami avlusunu dolduran yüzlerce kişiye teşhir imkanını tanımıştı Tanrı” (Kulin, 1984:31).

Burada toplumda yaşanan yozlaşmanın etkisindeki kadını net bir şekilde görülür. Melo Hanımın cenazeye gitme amacı Sami Beye olan son görevini yerine getirmek değil, vizon kürkünü sergilemektir.

Melo Hanımın oğlu eşinden boşanmaktadır. Melo Hanım, torununu gelininden almak istemektedir. Gelininin aleyhine şahitlik yapması için çocuk bakıcısı olan Halime’ye bir tomar para vermiştir:

“Çıkarken masanın üzerine bir tomar para bıraktı hanım. Sonra bizim herife döndü, karını tam vaktinde getir duruşmaya, sonradan gider parasının gerisini bürodan alırsın, dedi” (Kulin, 1984:35).

Kevser ve kocası da sosyeteye girebilmek için Melo Hanım’ın gelini aleyhine şahitlik yapacaklardır:

“Kendine hep yüksekte bakan ve asla yüz vermeyen bu hanımefendi, hiç umulmadık bir anda ocağına düşmüştü. Artık eskisi gibi burun kıvıramayacaktı ona. Bir süre Kevser’i hoş tutmaya, baş köşelerde ağırlamaya mecburdu en azından. Kevser ve kocası, Yekta’nın boşanma davasında, gelinin aleyhine tanıklık yapacaklardı yakında. Melo Hanım’dan bu teklifi aldığından beri, içi içine sığmıyordu Kevser’in. Bir sonraki duruşmaya kadar, iyice kanıtlanacaktı sosyetedeki yeri” (Kulin, 1984:40).

Melo Hanımın, kişisel çıkarları uğruna yalancı şahitler bulması, Halime’nin, Kevser ve kocasının kişisel menfaatleri için yalancı şahitlik yapmayı kabul etmeleri toplumsal yozlaşmanın etkisindeki kadınların ne boyutta olduklarını gösterir.

“Bir Çekim Günü” adlı hikayede 1980’li yıllarda reklam çekimi yapmak üzere bir araya gelen bir ekibin başına gelen aksilikler ışığında Türkiye’de sanatsal faaliyetlerde yaşanan yozlaşmanın ışığında yozlaşan kadın tipine örnekler verir. Ayrıca çekimler sırasında yaşanan aksilikler ışığında yozlaşmaya direnen kadın tipi olarak reklam filminin kadın yapımcısı gösterir.

Ekip reklam çekimi yapmak için bir araya gelir. Ancak ekipten Mevlut her zamanki gibi geç gelmiştir. Yapımcı bu duruma sinirlenir. Çünkü çekime zamanında başlayamazlarsa geceye sarkacaklar ve çift mesai ödemek zorunda kalacaktır:

“Eee söyle bakalım Hüseyin, bu sabah neler oldu?” diye sordu yapımcı.
“Kaynanan mı hastalandı, baldızın mı doğurdu?”
“Hiçbiri,” dedi Hüseyin. “Bugün vapuru kaçırdım.” (Kulin, 1984:72).

Çekim yapacakları dairede ekip minibüs ile gider. Reklam çekimi yapacakları oyuncu ise özel arabası ile gelir:

“Prenses nerede? O bizimle gelmiyor mu?” diye seslendi arkalardan biri.
“Prensesler minibüse binmez,” dedi yapımcı, “o sarayından sadaret arabası ile alınıp sete getirilecek.” (Kulin, 1984:73).

Çekim yapacakları daireye geldiklerinde kapıyı açan olmaz. Çekim yapılacağını öğrenen evin hanımı çekime izin vermez. Bunun üzerine hikayede ‘prenses’ diye söz edilen reklam oyuncusu çok sinirlenir. Anlatıcı, evin hanımının söz verildiği halde çekime gelen ekibe evinin kapılarını açmaması ve çok fazla meziyeti olmadığı halde prensesler gibi muamele gören reklam oyuncusunun sinirli tavırlarına dikkat çeker. Reklam çekimi sırasında prenses diye nitelendirilen oyuncu fırının içinden tavuğu çıkartıp, fırının ayrıntılarını seyirciye gösterecektir. Ancak kafası fırının içine sıkışır ve fırını sökmek zorunda kalırlar. Ardından şofben çekimi başlar. Hasan, gaza bağlı olmayan şofbeni yakmaya çalışırken büyük bir patlama gerçekleşir. Anlatıcı,

oyuncunun kafasının fırına sıkışması, şofbenin patlaması, evin hanımının çekim için izin vermemesi, Hüseyin'in sorumsuzluğu nedeniyle sürekli geç kalması gibi aksaklıklara dikkat çekerek sanatsal faaliyetlerde yaşanan yozlaşmayı anlatmak istemiştir. Özel bir yeteneği olmamasına rağmen prenses muamelesi gören oyuncu ile de yozlaşan sanat ortamının oluşturduğu yeni sanatçı tipini okuyucuya sunmak istemiştir. Yapımcı ise yozlaşan sanatsal faaliyetlerin karşısında duran kesimi temsil etmektedir.

Foto Sabah Resimleri adlı kitapta yer alan "Gülizar" isimli hikayede alçıdan mankenler yapan Artin Ustanın mahallelerinde yaşayan Gülizar adlı genç kıza duyduğu platonik aşk çerçevesinde toplumda ve sanat dünyasında yaşanan yozlaşma ve sanat dünyasının oluşturduğu yeni sanatçı tipini okuyucuya sunulur.

Gülizar'ın babası Göçmen Remzi film setlerinde ışıkçı olarak çalışmaktadır. Setçi Bülent, Gülizar'ın çok güzel olduğunu söyler. Gülizar'ı süsleyip reklamcılara götürürler. Gülizar şampuan reklamında oynar ve mankenlik ajansına yazılır. Ajans Gülizar'ın saçlarını keser ve hayatı hakkındaki her şeyi yönetmeye başlar. Gülizar beğenirse bile ajansın seçtiği son moda giysileri giyer. Adını Güli olarak değiştirir:

"Şampuan reklamına mı çıkıyor?" diye sordu Artin Usta.

"Çıkıyor. Bir de ayrıca bir acansa bağlanmış. Manken okuluna yazdırmış bunu acans. Okulu bitirince tam manken olacakmış. Kazancının bir kısmını acans almış ama, öyle paralardan söz ediyorlar ki, kalanı bize yeter."

"Saçlarını ajans kestirdi demek," dedi Usta.

"Bir tek saç olsa iyi," dedi kadın, "kız tornadan çıkmışa döndü. Kaşlarını da yoldular. Canım samur kaşları inceldi gitti. Dudaklarına kalemle biçim verdiler. Sanki daha mı iyi oldu? Bazen ben bile tanıyamıyorum kızımı. Beli de incelmeliymiş. Her sabah belinin etrafında bir sağa bir sola bükülür durur."

"Güzeldi zaten, öyle kalamaz mıymış? Diye sordu Bakkal Koço.

"Kalamazmış. Artık ne derlerse onu yapacak işte," dedi Hatça'nım. Bu işe sevinip sevinmediği belli olmadı hiç" (Kulin, 1996:102-103).

Gülizar, kendisi ile yapılan bir röportajda düşünmeye ve kitap okumaya vakitlerinin olmadığından, hastalanamayacaklarından, sanatçı bir aileden geldiğinden bahseder.

“Hayır, düşünmeye vaktimiz yoktur. Ajanslar bizim için düşünür. Kitap okumaya da vaktimiz yoktur. Saatlerce prova, berber, yürüyüş çalışmaları. Ne zaman okuyacağız ki? İşimiz güzel olmaktır bizim. Aynada bazen tanımıyoruz kendimizi, o kadar değişik ama hep güzel. Hastalanamayız. Kendimizi hiç bırakamayız. Bu meslek bakımsızlık kabul etmez.

Sanatçı bir aileden geliyorum. Babam art direktör olduğu için hep film setlerindedir. Annem de el sanatlarıyla uğraşır. Onları çok az görebiliyorum, hepimiz çok meşgulüz. Mutluluk mu, bilmem hiç düşünmedim.” (Kulin, 1996:107).

Gülizar’ın hayatındaki değişim toplum hayatında meydana gelen yozlaşmanın örneğidir. Manken, oyuncu yetiştirmek amacıyla kurulan ajanslar kişileri gerçek özelliklerinden uzaklaştırmaktadır. Gülizar’ın adı Güli olarak değiştirilmiştir. Ayrıca kendi zevkinin bir önemi kalmamış, saçları kesilmiş ve ajansın seçtiği kıyafetleri giymesi istenmiştir. Burada en dikkat çeken nokta ise kendisi ile yapılan röportajda Gülizar’ın düşünmeye, okumaya vaktinin olmadığını söylemesidir. Bu durum ben toplumsal hem de sanatsal hayattaki yozlaşmayı içine alır. Ajanslar okumayan, düşünmeyen oyuncu ve mankenler yetiştirerek sanat dünyasının yozlaşmasına neden olmaktadır. Ayrıca Gülizar özünden uzaklaşarak sanatçı bir aileden geldiğini anlatarak yalan söylemektedir.

Artin Usta’nın Agop’un meyhanesinde reklamcılarla karşılaşır. Artin Usta’ya, bir reklam filmi için manken bulunması gerektiğini söyleyip göz kıparlar. “Söyle bakalım usta manken nerede yapılır?” diye sorarlar. Reklamcıların masasındaki yönetmen, ‘Yatakta’ cevabını verir. Burada da sanatsal alandaki yozlaşmanın boyutunu görmek mümkündür.

Foto Sabah Resimleri adlı hikaye kitabında yer alan “Sadece 1457 Kuponu” adlı hikayede yozlaşan toplumun ortaya çıkardığı insan tipini ele alınır.

Semiha yaklaşık on yıldır gazetelerdeki kuponları biriktirerek eşya sahibi olmaktadır. Semiha'nın arkadaşları ve nişanlısı Hasan da aynı şekilde kupon biriktirerek eşya sahibi olmaktadır. Bu sırada *Gece* gazetesinin evlenecek genç adamlara bakire kız verdiği haberi yayılır. *Ümmet* gazetesi dini bütün Türk erkeklerine, tesettürlü hanımlar dağıtır. *Yeni Arayışlar* gazetesi ise kaşı atağa geçip erkek dağıtmaya başlar. Semiha ve Hasan gazetelerin dağıttığı kadınlar ve erkekler yüzünden ayrılırlar.

Semiha'nın arkadaşı Necati Beyin kuponları çalınır ve bu yüzden psikolojisi bozulur. Sürekli kupon biriktiren insanların bozulan psikolojilerini düzeltmek amacıyla birçok klinik açılmıştır. Necati Bey, bir ‘kupoklinik’e yatırılır. Semiha, kuponlarını biriktirdiği erkeğe kavuşmasına bir gün kala evde tava olmadığını fark eder. Bütün gazetelere bakar. Ama tava kampanyasına rastlayamaz:

“Tek kupon kaldığı sabah, uyandığında Güçlü’yle ilk akşam ne pişireceğini düşündü. Patlıcan kızartacaktı. Mutfağına şöyle bir göz attı. Hiç eksikliği yoktu ama tavasını göremiyordu. Birden hatırladı, tavasını birkaç hafta önce, komşusuna ödünç vermiş, geri istemeyi unutmuştu. Komşusu da on gün önce adres bırakmadan taşınmıştı. Yani, patlıcanlarını kızartacağı bir tavası yoktu artık. Kanının beynine çıktığını hissetti. Koşup gazetesini kaptı ve kupon sayfalarına baktı. Ne yazık ki ‘tava kampanyası’ yeni tamamlanmıştı. Kapıcıya beş altı tane gazete ısmarladı. Her birini gözden geçirdi aceleyle. Aralarında tava dağıtan yoktu. Sokağa fırladı, köşedeki gazeteciden, şehirde yayınlanan bütün gazeteleri satın alıp evine döndü. Bazıları tava dağıtıyordu ama daha çok uzun süre beklemesi gerekecekti. Oysa, yıllarca beklediği Güçlü, belki de yarın onundu ve tavaya hemen ihtiyacı vardı. Semiha ağlamaya başladı” (Kulin, 1996:118-119).

Tanrı'dan ona bir tava göndermesi için yalvarır. Bunun üzerine kuponlarını biriktirdiği erkeğin resmi bir anda tavaya dönüşür.

Anlatıcı “Sadece 1457 Kuponu” adlı hikayede kupon biriktirme meselesine eleştirel bir açıyla yaklaşmıştır. Yozlaşan toplumda insanlar çalışıp eşya satın almak yerine kupon biriktirerek birtakım ihtiyaçlarını gidermeye başlamışlardır. Bu durum zaman içerisinde hem insanların psikolojilerini hem de toplumun düzenini bozmuştur. İnsanlar ihtiyaçları olan veya olmayan bütün eşyalarını kupon biriktirerek elde etmeye başlamışlardır. Üstelik gazetelerin dağıttığı ürünlerin kusurlu çıkma ihtimali çok yüksektir. Yozlaşan toplum sürekli tüketmek isteyen ve isteklerine kolay yoldan ulaşmayı amaçlayan bir nesil ortaya çıkarmıştır. Gazetelerin kadın ve erkek dağıtması abartılı bir anlatım olsa da ihtiyaç dahilindeki birtakım eşyaları çalışıp satın almak yerine kupon biriktirerek elde etmeye çalışmak doğru bir yaklaşım olarak değerlendirilemez.

3.5 Siyasî Problemler Çerçevesinde Kadın

3.5.1 Türkiye'nin Çağdaşlaşma Sürecinde Kadın

Foto Sabah Resimleri ile aynı ismi taşıyan hikayede sosyal ve ekonomik yapıdaki değişikliklerin kişilerin özellikle de kadınların üzerindeki etkileri konu edilmiştir. Hikaye *Piyano*, *Gece Hayalleri* ve *Mortis* isimli bölümlerden oluşmaktadır. Söz konusu bölümler birbirleri ile bağlantılı şekilde düzenlenmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışı ve Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşu ile birlikte devletin sosyal ve ekonomik yapısında birçok değişiklik meydana gelmiştir. Özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinden başlayarak konak hayatının yerini

apartman hayatı almaya başlamıştır. Apartman hayatına geçiş bir yönüyle batılı yaşam tarzını benimsemek olarak görülürken başka bir yönden bakıldığında ekonomik yapıda meydana gelen değişikliklerin bir sonucu olarak da görülebilir.

Emine'nin anneannesi, yarım asır önce Bayezıt'ta deniz gören bahçeli bir konaktan, Nişantaşı'nda Teşvikiye Camiine bakan apartmana taşınmıştır. Şimdi de ekonomik nedenlerden dolayı kızının çatı katına taşınmak zorundadır. Anneanneninin seksen iki yıllık bir piyanosu vardır. Çatı katına sığmayacağı için satılır. Anneanneninin konaktan apartman dairesine, apartman dairesinden çatı katına taşınması hem sosyal hem de ekonomik yapıdaki değişikliklerin bir sonucu olarak görülebilir. Emine'nin anneannesine enflasyonu anlatmaya çalışması ancak bu konuda başarılı olamaması ekonomik yapıdaki değişikliklere örnektir:

“Benim bu evden ancak ölüm çıkar,” dedi anneanne. “Üç ayrı ev ağır geliyorsa, siz bana taşının. En büyük, en güzel ev benimki. Ya satın o çirkin katlarınızı, ya da kiraya verin, buraya yerleşin. Bu ev hepimize yeter. Her zaman yetti zaten.”

“Bak canım,” dedi Emine, sesi yorgundu, “seni burada oturtabilmek için, ne var ne yok sattık. Birileri her gün elini cebimize sokup paramızı çalmasa, seni yine burada oturturduk.”

“Kimin eliymiş bu?”

“Enflasyonun eli, sistemin eli, devletin eli anneanne.”

“Ben anlamam bu lafları, ama sana yüz kere söyledimdi, erkeksiz hayat zordur diye. Bari yine sen, iyi kötü, kocana dön.” (Kulin, 1996:4).

Bir Varmış Bir Yokmuş adlı kitaptaki “Sirk” adlı hikayede Türkiye Cumhuriyetinin çağdaşlaşma sürecinde yaşanan aksaklıklardan ve bu aksaklıkların kadınlar üzerindeki etkilerinden söz edilmiştir.

Doğu Karadenizli bir ailenin polis olan oğlu Temel, kasabalarına gelen ve hiç konuşmayıp sadece piyano resmi çizen yabancıнын kimliğini araştırmaktadır. Bu

sırada Temel'in ninesi bir zamanlar yaşadıkları şehirde piyano olduğunu iddia etmeye başlar. Temel'in ninesi ayrıca gençken Halkevinde düzenlenen Cumhuriyet balosuna gittiğini, orada piyano eşliğinde dans ettiğini, o zamanlar kızların dans etmesinin ayıp olmadığını ve başlarının kapalı olmadığını anlatmaktadır:

“Rahmetli dedem hayatta olaydı ve bu söylediklerini duyaydı, boşardı seni haminne,” demişti Temel, “dans etmek de ne oluyor öyle? Sana yakışır mı hiç?”

“Yok oğlum, boşamazdı. Biz onunla birlikte gitmiştik... şeye... şeye... baloya, baloya... Cumhuriyet balosunda dans etmiştik. Mavi elbiseli bir kadın piyano, genç bir adam da keman çalıyordu... Tango dansı etmiştik.”

“Yok canım!! Nereden öğrenmiştiniz de etmiştiniz tango dansı? Ha?”

“Kaymakamın kızıyla halan arkadaştlar. Bir alet vardı kaymakamın evinde, böyle kocaman taş plakları çalan. O aleti halkevine götürmüştük, hepimiz dans öğrenmiştik balo için. Tango dansı öğrenmiştik,” demişti yaşlı kadın.

“Dedem dans öğrendiydi öyle mi... güldürme beni.”

“O zamanlar ayıp değildi ki dans öğrenmek... Ben genç kızken yani... Deden de heves etmişti. Ederdik ara sıra, düğün dernek oldu muydu. Başımız da bağlı değildi. Sonradan böyle olduk, oğlum.” (Kulin, 2006:129).

Temel'in ninesine kimse inanmaz. Ancak Temel bir gün ninesinin eski resimlerine bakmaya karar verir. Bu resimlerden birinde ninesinin dans ettiğini görür. Üstünde ‘nişan hatırası’ yazan bir başka fotoğrafta ise ninesi ve dedesi el eledir. Ayrıca resmin arka planında bir piyano vardır. Temel gördüklerine çok şaşırır. Çünkü Karadeniz'in bu tutucu bölgesinde bir zamanlar kadınlar ve erkekler Halkevlerinde, bir arada, Cumhuriyet balolarına, yılbaşı eğlencelerine katılmışlardır. Ancak günümüzde kadınlar baştan aşağı örtülüdür. Temel'in annesi on yıl önce başörtüsü takmaya başlamıştır, son beş yıldan beri de sıkmabaş olmuştur. Temel'in kız kardeşleri ve genç yeğenleri de örtünmektedir.

Anlatıcı, hikâyede Cumhuriyet'in ilk yılları ile günümüzdeki durumu karşılaştırmaktadır. Karadeniz'in tutucu bir bölgesinde Cumhuriyet'in ilk yıllarında

kadınlar ve erkekler bir arada çeşitli faaliyetlerde bulunabilirken günümüzde kadınlar baştan aşağı örtülüdür ve erkeklerle bir arada herhangi bir faaliyette bulunmaları söz konusu değildir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren artarak gelişmesi gereken bir takım durumlar aksine günümüzde gerilemiştir. Kadın, Cumhuriyet'in ilk yıllarında toplumda yeri olan bir birey konumunda iken günümüzde örtü altında, evde , toplumda söz sahibi olmayan bir varlık haline gelmiştir. Ayrıca sanatsal faaliyetlerde de gerileme söz konusudur.

Aynı kitapta kitapta yer alan “Hayal”, “Kedi” ve “Sirk” adlı hikayelerde sanat teması ışığında Türkiye'nin çağdaşlaşma sürecinde kadın meselesi ele alınır. Çağdaşlaşan Türkiye'de sanat, özellikle büyük şehirlerde toplumun her kesiminden insanın ulaşabileceği bir noktaya gelmiştir. Toplumun her kesiminden kadın kolaylıkla batı veya doğu tarzı sanata ulaşabilmektedir. Ancak kadınların sanata ilgi duymaları bazı çevrelerce hoş karşılanmamaktadır. “Hayal”, “Kedi” ve “Sirk” adlı hikayelerde sanata ilgi duyduğu halde sanatsal faaliyetlerden uzak durmak zorunda kalan Güllü'nün hikayesi ve klasik müziğe ilgi duyan Gül Hanımın hikayesi ele alınmıştır.

“Hayal” adlı hikayede sanata ilgi duyan Güllü ile karşılaşıyoruz. Güllü boş zamanlarında televizyonda çeşitli filmler ve konserler izlemekten çok hoşlanır. Güllü temizlik yaparken Gül Hanım'ın açık unuttuğu radyodan klasik müzik sesi gelir. Bir süre sonra bu müzik Güllü'ye çok hoş gelmeye başlar. Akşam eve geldiğinde aynı müziğe televizyonda rastlar. Orkestrayı görünce şaşırır. Güllü TRT 2'de Macar asıllı bir Amerikalının piyanoda Chopin'in Polonez'ini çaldığını görür. Konseri izlemeye

başlar. Piyanistin adını okuyamaz. Ama piyano kelimesini hafızasına kazır. Gül Hanım'a piyanodan bahseder:

“Bu çalan şey..pi..piya...”

“Piyano,” diyor Gül Hanım, “hoşuna gitmiyor mu?”

“Gitmez ola mı. Çok hoşuma gidiyor. Geçende evde televizyon seyrediyordum, rast geldim. Sonuna kadar dinledim.”

“Konseri mi dinledin?”

“Konser mi oluyor o? Bir genç adam ha çaldı, ha çaldı, dövdü durdu aha piyanoları böyle elleriyle. Kâh seyrettim, kâh gözlerimi kapayıp dinledim.”

“Yaa! Gözlerini kapayıp dinledin öyle mi?”

Güllü tozunu almak için eğildiği cam masadan doğruluyor, o anı yaşıyormuş gibi buğulu gözlerle anlatıyor.

“Evet. Gözlerimi kapattığımda, dağlardan aşırıldı beni, fezaya çıkardı, uçtuk uçtuk yıldızların yanına vardık sonra da alaşağı etti, sulara katıverdi, çağıl çağıl kayalardan aktık, dereler olduk, denizlere ulaştık... İyi geldi, hanımım. Yatağıma yattığımda kulağımda hep o ses vardı gayrı. Bir daha çalır mı televizyonda.”

“Güllü... sahiden çok mu sevdim konseri?”

“Çok sevdim.” (Kulin, 2006:31).

Gül Hanım, haftaya bir piyano konseri olduğunu, eğer kocası izin verirse birlikte gidebileceklerini söyler. Güllü kocasının izin vermeyeceğini ama misafir var deyip eve geç gidebileceğini söylediğinde Gül Hanım, yalan söylememesi gerektiğini, izin alması gerektiğini anlatır. Güllü kocasından izin ister. Ama her zamankinden daha şiddetli bir şekilde dayak yer. Güllü evden ayrılır ve afişinde piyanist resmi gördüğü, Doğu Karadeniz'e giden bir sirke katılarak İstanbul'dan ayrılır. Burada Anlatıcı, sanat teması ışığında Türkiye'nin çağdaşlaşma sürecinde kadın meselesini piyano üzerinden ele almıştır. Toplumun her kesiminden insanın klasik müziğe ilgi duyabileceğini ve sanatın toplumun her kesiminde belli bir yere sahip olduğunu vurgulamak istemiştir. Yine aynı şekilde Hayal adlı hikaye ile bağlantılı şekilde oluşturulmuş olan “Kedi” adlı hikayede piyano ve klasik müzik zevki ön plandadır. Gül Hanım'ın kedisinin ağzından anlatılan hikayede biz Gül Hanım'ın eve gelir

gelmez piyano dinlemeye başladığını ve klasik müziğin kendisini dinlendirdiğini öğreniyoruz.

“Sirk” adlı hikayede Güllü, katıldığı sirk ile Doğu Karadeniz’e gitmiştir ve Rosa adını almıştır. Bu sırada hiç konuşmayan sadece piyano resmi çizen esrarengiz bir adam olan Yunus Ufo’yu anlayabilmek için polis olan Temel, ninesinin bir zamanlar şehirde piyano olduğunu iddia etmesi üzerine şehirde piyano aramaya başlar. Halkevinin yarı karanlık bodrum katında piyanoyu bulurlar. Temel iş çıkışı Halkevine uğrar ve Yunus Ufo’yu piyano çalarken görür. Yunus Ufo’yu çocukluğundan beri çok sevdiği Remedro sirkine götürmeye karar verir. Temel birkaç gün sonra sirke bir kemeçe ile gelir. Yunus Ufo, Temel’in kemeçe ile çıkardığı seslerin aynısını piyanoda çıkarır:

“Konser, Temel’i ve Yunus Ufo’yu yorarak, tüketerek bittiğinde, her ikisi de hem kan ter içindeydiler, hem de bir huzur denizinde yüzmüş gibiydiler. Temizlikçi kız Rosa, sessizce yanına yaklaştı Temel’in, elini elinin üstüne koydu,
“Sağ olası kardeş,” dedi, “içimi yıkadın. Kederimi aldın. Yunus Ufo’nun çalgısı da çok güzel ama bu senin kemeçe benim doğduğum yeşili bol dağların sesidir.” (Kulin, 2006:142).

“Sirk” adlı hikayede sanat teması ışığında Türkiye’nin çağdaşlaşma sürecinde kadın meselesini işlenirken piyanonun yanı sıra kemeçe de ele alınır. Sanatın ve sanatın bir dalı olan müziğin toplumun her kesiminden insanın hayatının bir parçası olduğuna hatta bazen söze gerek kalmadan sadece müzik aracılığıyla insanların anlaşabileceğine ve buna bağlı olarak müziğin ve sanatın evrenselliğine dikkat çekilir. Piyano ve kemeçe sesinin Güllü’nün kederini alıp götürmesi toplumun her kesiminden kadının sanatın her dalında kendisinden bir şeyler bulabileceğine kanıt olarak gösterilebilir.

Geniş Zamanlar'daki "Spasibo İstanbul" adlı hikayesinde Türk balesinin gelişimine büyük katkı sağlamış olan Lydia Krassa Arzumanova yani Leyla Arzuman ile röportaj yapan gazeteci hanımın anneannesi ile Leyla Arzuman arasında geçen sohbetten yola çıkarak sanat teması ışığında Türkiye'nin çağdaşlaşma sürecinde kadın meselesini ele alınır. Anneannenin gençliğinde piyano ve ud çalması, Lydia Krassa Arzumanova'nın bale yapması dünyanın çeşitli bölgelerindeki kadınların sanat ile ortak bir noktada buluşabileceklerini göstermektedir. Ayrıca anneannenin piyano ve ud çalması Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında kadınların sanatsal faaliyetlerde bulunabildiğinin göstergesidir. Burada piyano bize yine Ayşe Kulin'in anneannesini hatırlatmaktadır:

"Biri göremiyordu, diğeri duyamıyordu, ama tüm duyularını sivriltilmiş, birbirlerini inceliyorlardı. Aynı yılın rekoltesi iki nefis eski şarap gibi, 1900 öncesinin iki hanımefendisi.

"Ben var bale yapmak eskiden." Getirdiğim gazeteyi gösteriyordu anneanneme. Anneannem yemek boyunca incelediği yazıya, ilk kez görürmüşçesine ilgiyle bakıyordu.

"Var sizde de sanata merak?"

Tekrar ediyorum anneanneme.

"Piyano ve ud çalardım, gençliğimde."

"Yaaa!"

Bir müşterek nokta bulundu. Şimdi bir köprü uzanıyordu, St. Petersburg'dan İstanbul'a. Karlı ormanlardan geçerek, su kenarına inşa edilmiş, kubbeleri altın yıldızlı kentleri geride bırakarak, bir başka masmavi suyun kenarına kurulmuş, ince uzun minarelerinin kalem kalem göğe uzandığı mistik kente ulaşan, görünmez, şeffaf bir köprü" (Kulin, 1998:110-111).

"Spasibo İstanbul" da farklı coğrafyalarda ve farklı hayat koşullarında yetişmiş iki kadının sanat üzerine yaptıkları sohbet ışığında sanatın evrenselliği okura sunulmuştur.

Güneşe Dön Yüzünü adlı kitaptaki “Bozkırda Susuz Büyür Çiçek” adlı hikayede Mühendis Nuri'nin kızının aldığı piyano dersleri sanat teması ışığında Türkiye'nin çağdaşlaşma sürecinde kadın meselesine örnek gösterilebilir.

3.5.2 Savaşlar, Terör, Askerî Müdahaleler ve Siyasî Baskılar

Tesirinde Kadın

Hikâyelerde Türkiye Cumhuriyeti tarihinde yaşanmış olan 27 Mayıs 1960 ve 12 Eylül 1980 askeri müdahalelerinin toplum ve buna bağlı olarak kadınlar üzerindeki etkilerine rastlamak mümkündür.

Güneşe Dön Yüzünü adlı kitaptaki “Vitrinde” adlı hikayede 12 Eylül 1980 darbesi sonucunda meydana gelen birtakım baskılardan söz edilir.

Mağazanın vitrinindeki cansız mankenlere ruh katarak, onların gözünden dönemin insan hayatı üzerinde yarattığı baskıcı ortama eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşılır. Dönemin insanını temsil eden mankenler cam bir koza içinde hayatlarına devam etmektedirler. Cam kozanın içindeki dünyaya evren denilmektedir. Evren sözcüğü okuyucuya 12 Eylül 1980 darbesini gerçekleştiren dönemin Genelkurmay başkanı Kenan Evren'i hatırlatmaktadır. Dönemin insanının temsilcisi olan mankenler bazı kitapların, kasetlerin, resimlerin, amblemlerin, renklerin, şarkıların, dillerin yasak olduğundan söz ederler:

“İhtilal yıllar önce olmuştu. Belki de o doğmadan önce. Üniformalı adamlar kötüye giden gidişatı düzeltmek için ülke yönetimine el koymuşlar, pek çok şeyi yasaklamışlardı. Siyasi partiler, dernekler kapatılmıştı. Kitaplar, kasetler, resimler yasaktı. Sakal bıyık bırakmak, bazı renkler, bazı amblemler, bazı şarkılar, bazı diller de yasaktı. Tüm yasaklar halkın iyiliği içindi, insanlar yasaklarına alıştıkça, yeni yeni yasaklar geliyordu. Sonunda konuşmak, sevinmek, üzülme, düşünmek de yasak olmuştu. Bir süre sonra insanlar kendiliklerinden düşünmez ve konuşmaz olmuşlardı. Böylesi çok daha rahattı

kuşkusuz. Herkes sonsuz bir emniyet içindeydi artık. Korkulacak, ürkülecek hiçbir şey kalmamıştı. Herkesin işlevini, doğduğu gün belirliyordu üniformalıların yazdığı kitap. Kitabın üniformalılar tarafından yazıldığı da belli değildi ne zamandır. Bir söylenti dolaşmaya başlamıştı kitabın kutsallığı üstüne. Kutsallık söz konusu olunca, kitaba uymak istemeyenler bile korkmaya başlamışlardı. Direnenler, duyumsamakta, düşünmekte ısrarlı olanlar cezaya çarptırılıyordu” (Kulin, 1984:55).

Erkek manken evrenden kaçmayı teklif eder. Evrenden kaçmak, baskılardan kaçmak demektir. Kadın manken önce evrenden kaçma fikrine sıcak bakmaz. Ancak düşünmeye başladıkları için artık evrende kalamayacaklarına karar verirler. Kadın manken sarı saçlı insanların yaşadığı bir ülke ile yaşanan sorunlar nedeniyle kahverengiye boyanan saçlarını yeniden sarıya boyama kararı alır. Burada yazarın bahsettiği sarı saçlı insanların ülkesi Rusya’dır. Rusya o dönemlerde komünizmle yönetilmektedir:

“Sarı saçlarımı çok seviyordum,” dedi kız. “Keşke saçlarımızın biçimlerini ve rengini seçme hakkımız olsaydı. Sarı saçlı insanların yaşadığı bir ülke ile sorunları varmış diye duydum, Evren’lilerin. O yüzden, kahverengiye boyadılar hepimizin saçını. Senin de bıyıkların vardı geçen yaz.”
“Kestiler,” dedi genç adam, “bir kanun çıkmış, bütün bıyıkları kestiler.”
(Kulin, 1984:57).

Dönemin insanını temsil eden mankenler özgürlük düşüncesi içerisinde evrenden kaçarlar.

Foto Sabah Resimleri’ndeki “Unutmak” adlı hikayede ihtilaller, askeri müdahaleler ve siyasi baskıların kadınlar üzerindeki etkilerinden söz edilir.

Hikayenin ana karakteri olan kadın bir kaza sonucu hafızasını kaybetmiştir.

Hastanede ilk olarak Nazım Hikmet’in bir şiirini hatırlar:

“Kolumdaki alçıyı açtılar, röntgene indirdiler. Hazır indirmişken bahçeye de çıkardılar. Temiz havaya ilk Ela olarak çıktım. İlk adımlarımı Ela iken attım. Ellerimden tuttular, bahçede birkaç adım yürüdüm, duvara dayanıp, yüzümü güneşe verdim ve ilk kez bir şey hatırladım. Beni geçmişime bağlayan tek şeyi;

bugün pazar
bugün beni ilk defa güneşe çıkardılar
ve ben ömrümde ilk defa
gökyüzünün bu kadar benden uzak
bu kadar mavi
bu kadar geniş olduğuna şaşarak
kımıldamadan durdum
sonra saygıyla toprağa oturdum
dayadım sırtımı duvara
bu anda ne düşmek dalgalara
bu anda ne hürriyet, ne karım
toprak, güneş ve ben
bahtiyarım

Doktor Adnan'a, "Ben bir şiir biliyorum, dizeler öylece aklıma geliverdi," dedim. Okudum aklıma gelen şiiri. Yüzüne bir gölge düştü doktorun. "Bu şiirden şimdilik Necati Bey'e söz etme, seni yanlış anlayabilir," dedi. Israr ettimse de nedenini söylemedi" (Kulin, 1996:68-69).

Dışarıya çıkabilecek kadar iyileştiğinde Seher hemşirenin gözetiminde komiser Necati Bey ile görüşmeye giderler. Kadın bu sırada on beş yıl önce olmuş darbe ile ilgili bir şeyler hatırlar. Kadın, sol görüşü benimsediği için annesi ve babası ile sorunlar yaşamıştır. Arkadaşları ile birlikte sorguya alınmışlardır. Arkadaşı Zehra'ya polisin attığı tokatı hatırlar. Ancak hatırladıklarını Necati Bey ile paylaşmaz:

"Gülsevil, Zehra, ben ve Emine yan yana oturuyoruz koridorda dizelenmiş tahta sandalyelerde. Önce Gülsevil'i alıyorlar içeri. Fazla uzun kalmıyor. Ancak dört sigara içtim arka arkaya. Kapıdan çıkarıp, önümüzden geçirmeden, öte yana götürüyorlar. Sıra bende. Basit bir sorgulama bu, korkulacak bir şey yok. Niye titriyor o halde dizlerim, suçluymuşum gibi? Çünkü olan da olmayan da herkes suçlu bu ortamda. Herkes kim vurduya gidiyor. Herkes korkuyor, herkes dehşet içinde. Başının belaya bulaşması için genç olmak, öğrenci olmak yeterli. Tam gidecekken, eteğimi çekiştiren Emine eğilip kulağıma bir şey söylüyor. Kolumdan tutup iteleyeni polise aldirmeden, hırkamı çıkarıp veriyorum Emine'ye, polis alıyor hırkayı.

"Olmaz!"

"Arkadaşımın ihtiyacı var," diyorum. Polis hırkayı inceleyip duruyor, ceplerine bakıyor. Hiçbir şey bulamayınca, bana dönüyor.

"Al hırkanı yürü."

"Hırkayı ona bırakacağım."

"Olmaz."

"Beline saracak, eteği kirlenmiş, lütfen anlayış gösterin," diyorum yavaşça.

"Böyle aşağılanmak istemeyenler, sizin gibi davranıp, bu durumlara, buralara düşmezler," diyor polis.

“Ne aşağılanması ulan. Senin ananın, karının, kızının da her ay başına gelen şey bu.” Zehra’nın kalın sesini, polislin şaak diye yüzünde tokatı kesiyor. Bakamıyorum Zehra’ya. Gözlerim yerde” (Kulin, 1996:73).

Kadın, hastaneye döndüğünde unutmayı çok isteyip bunu başarmış olmasıyla ve hatırlamayı yine çok isteyip bunu da başarmış olmasıyla adının Başar olması arasında bağ kurar:

“Evet evet, kesinlikle kelimeler arasında gizemli, esrarlı bir hava var. Bugün neticeye Necati Bey sayesinde ulaşmam gibi, esrarengizliğimden ötürü Esra olmam gibi, Seher’in hastabakıcı olduğu için hep seher vakti uyanması gibi. Unutmayı bu kadar çok isteyip, bunu başarmış olmamla, hatırlamayı bu kadar çok isteyip, sonunda onu da başarabilmemle, adımın Başar olması gibi” (Kulin, 1996:77).

Kadın, doktoruna hatırladıklarından söz eder ve birlikte geçmişte yaşanan acı verici olayları unutma kararı alırlar:

“Bugün 28 Haziran 1996, günlerden cuma. Ve bugün koalisyon hükümeti kuruldu. Gazete okudum sabah. Ama ben daha geriye doğru hatırlamak istemiyorum. Pardon, demek istemiştik ki hatırlayamıyorum yani.”
“Ben de öyle diyor doktorum, “bugün başımı kötü çarptığım bir kaza geçirmiş gibiyim, ben de hatırlamak, düşünmek ve bilmek istemiyorum artık. Bazen en iyi tedavi unutmaktır.” Elini uzatıyor bana, “Gel birlikte unutalım.” (Kulin, 1996:78).

Anlatıcı bu hikayede yine siyasi darbelerin kadınlar üzerindeki etkilerini ele alırken aynı zamanda artık insanların o günlere dönmek istemediklerine de vurgu yapar.

Güneşe Dön Yüzünü adlı kitaptaki “Sami Bey’in Ruhu” isimli hikayede sağ-sol çatışmaları ve ülke içindeki ideolojik bölünmelerin kadınların hayatları üzerindeki etkilerini ele almıştır. Yetmiş altı yaşındaki Sami Bey vefat eder ve ruhu gençliğine, hayatını geçirdiği yerlere doğru bir yolculuğa başlar. Gençlik günlerine döndüğünde Sami Bey’in ikinci eşi terör olaylarından söz eder:

“Eee, birçok daveti geri çeviremiyoruz Nazmi Bey,” diyordu karısı, “çevremiz çok geniş. Hemen hemen her akşam bir davet var. Daha doğrusu vardı. Son günlerde terör yüzünden bir durgunluk oldu, haliyle. Kimsenin canı gezmek istemiyor artık. Ne zaman ne olacağı, nerede bir bombanın patlayacağı, silahların boşalacağı belli değil ki! Siz kırk yılın başında, birkaç günlüğüne geldiniz diye çıkmaya razı oldu Sami, bu gece.” (Kulin, 1984:47).

Sami Bey, terör olayları hakkında sabit bir fikre sahiptir. Sağcı ve solcu bu tür olaylara karışan herkesin ipin ucunca sallandırılması gerektiğini düşünmektedir.

Sami Beyin eşi ise kocasının sözlerini çok fazla düşünmez. Çünkü aslında Sami Bey ve eşinin kişisel çıkarları ön plandadır:

“Karısı, Sami Bey’in altından kürkünün eteğini çekiştirirdi. “Ayol yine üstüne oturdun kürkün... Siz bakmayın ona Nazmi Bey,” dedi, “o hep telaştadır böyle. Köpürür durur. Ecevit kazanınca hop oturup hop kalkmıştı. Solcular geliyor diye günlerce uyku uyumamıştı. Ne oldu? İhya oldu, ihya... Servetimiz katlandı sayelerinde.” (Kulin, 1984:47).

Burada anlatıcı, sağ-sol çatışmaları ve ülke içindeki ideolojik bölünmelere kendi kişisel menfaatleri doğrultusunda yaklaşan kadın tipini ele almıştır. Ayrıca ülke içindeki ideolojik bölünmelerin insan hayatını nasıl etkilediğini, ülkede sağ-sol çatışmaları nedeniyle huzursuzlukların yaşandığını, insanların birbirlerini farklı düşüncelere sahip oldukları için öldürdüklerini, bu olayların toplum hayatında huzursuzluklara neden olduğunu anlatır.

Foto Sabah Resimleri adlı hikaye kitabında yer alan “Umut” isimli hikayede de sağ-sol çatışmaları ve ülke içindeki ideolojik bölünmelerin kadınlar üzerindeki etkileri konu alınır.

Hikayenin ana kahramanı Güler’in kocası Adil siyasi görüşlerini açıkça savunan bir bireydir. Gazetede yazılar yazmaktadır. Ancak Adil bir gün eve dönmez. Güler ise

her gün kendisi gibi yakınlarını arayan birçok insanla birlikte avukat ofislerinde, adliye koridorlarında, İnsan Hakları Derneğinde koşuşturmaya başlar:

“Sabah erkenden kalkıyor, akşama kadar avukat ofislerinde, adliye koridorlarında İnsan Hakları Derneği’nde koşuşturuyordu. Çoğu kendi yaşıtı, kimi de kendinden daha genç veya daha yaşlı, ama tıpkı onun gibi umudundan asla vazgeçmeyen, tüm yaşamını bir ‘belki’ye bağlamış kadınlarla birlikte, bir taş binadan ötekine sürüklenip duruyorlardı. Aralarında babalar, ağabeyler, kardeşler, gencecik oğullar da vardı. Ama nedense Güler, intikam duygularından tamamen sıyrılmış, tüm hücreleriyle bir küçük umudun esiri olmuş ve ömrünü bu umuda kerterizlemiş kadınlar ordusunun bir neferi olarak görüyordu kendini. Kadınlar, erkeklerden farklı olarak, her türlü hesaplaşmalardan feragat etmiş gibiydiler. Onlar sadece, günlerden bir gün, sanki buharlaşarak sır oluveren yakılarını bulmanın peşindeydiler” (Kulin, 1996:80-81).

Hikayenin konu edindiği zamanda “Sami Bey’in Ruhu” adlı hikayede de gördüğümüz gibi ülke içinde siyasi görüş farklılıkları nedeniyle çatışmalar yaşanmaktadır. Bu çatışmalar sırasında insanlar ölmekte veya kaybolmaktadır. Umut adlı hikayenin ana kahramanı Güler’in kocası Adil de kendi siyasi görüşünü belirten yazılar yazmaktadır. Bir gün eve dönmeyen Adil’in başına ne geldiğini kimse bilmemektedir.

Aynı kitapta yer alan “Çaya Gelen Konuk” ta da sağ-sol çatışmaları ve ülke içindeki ideolojik bölünmelerin kadınlar üzerindeki etkilerinden söz edilir. Hikâyenin kahramanı Zeynep’in evine izinsiz giren ve silahlı olduğunu söyleyen bir genç ile geçirmek zorunda olduğu birkaç saati konu alır.

Zeynep’in oğlu Bora okuldan dönme zamanı gelmesine rağmen hala eve gelmemiştir. Zeynep, oğlunun sokakta bir paket gördüğünü, paketin içinde bomba

olduğunu zannettiğini, bu yüzden korktuğunu ve yerinden kıpırdayamadığını öğrenir. Bora'nın yaşadıkları dönemin şartlarında yaşanan çatışmalara örnek gösterilebilecek niteliktedir. İdeolojik bölünmeler ve çatışmalar toplumun her kesiminden insanı derinden etkilemektedir.

Ertesi gün kapı çaldığında Zeynep Bora'nın geldiğini zannederek kapıyı açar. Ancak karşısında tanımadığı bir adam vardır. Adam, silahlı olduğunu ve bir süre burada saklanacağını söyler. Bu sırada Bora gelir. Zeynep, Bora'yı adamdan uzak tutmaya çalışsa da pek başarılı olamaz. Bora uzaktan akrabaları zannettiği adamlarla oyunlar oynamak ister ve birlikte ders çalışırlar. Ders çalıştıkları sırada Bora'nın dedesinin öğretmen olduğunu söylemesi Zeynep'i korkutur. Çünkü son günlerde üniversitedeki öğretim üyelerini kuş gibi avlanmaktadırlar:

“Ahmet Abi, seninle çok iyi ders yapılıyor, ben bir de dedemle çok iyi çalışırım böyle. Çünkü zaten öğretmendir o,” dedi.
Yüreği ağzına geldi Zeynep'in. “Tanrım üniversitede ders verdiğini söylemese babamın,” diye dua etti içinden. Son günlerde fakültelerde öğretim üyelerini kuş gibi avlıyorlardı. Sağcı ya da solcu olmaları bile önemli değildi. Çoğu kez piyango tarafsızların başına vuruyordu” (Kulin, 1996:95-96).

Anlatıcı burada üniversitedeki öğretim üyelerinin yani toplumdaki bilim insanlarının çatışmalar sonucunda kaybedilmesinin ülkeye vereceği zararı vurgular. Adam, Bora'yı bahsettiği kovboy kıyafetlerini giymesi için odasına yollar ve bu sırada evden ayrılır:

“Ahmet Abi, Ahmet Abi,” diye bağırarak geri döndü Bora. Beline tabancalı kovboy kemerini, boynuna kırmızı eşarabını takmıştı. Yanları derilerle süslü bir pantolon ve yelek giyiyordu. Kafasına kocaman kenarlı bir Teksas şapkası geçirmişti. Her iki elinde de birer tabanca vardı. Adamı mutfakta göremeyince, “Nerede?” diye sordu annesine.
“Gitti,” dedi Zeynep, “iş varmış.”
Boynunu bükte çocuk.
“Yazık oldu,” dedi, “ne güzel birbirimizi vuracaktık.” (Kulin, 1996:97-98).

Bora'nın adamın gittiğini gördüğünde 'ne güzel birbirimizi vuracaktık' demesi aslında birlik içinde olması gereken toplumun farklı görüşler nedeniyle çatışmasının acı verici sonuçlar doğuracağını vurgular.

Aynı kitaptaki "İnce Bir Hünerdir Hüzünle Yaşamak" adlı hikayede savaş, terör ve siyasi baskılar nedeniyle bir ailede eşlerini kaybeden kadınlardan söz edilir. Büyükannenin kocası Şükrü Bey, savaşta ölmüştür. Büyükannenin kızı Nesime'nin kocası Tahtelbahir'de ölmüştür. Nesime'nin kızı Esin ise kocasını terör kurşununa kurban vermiştir. Esin'in kızı Peyman'ın kocası ise bazı ideolojik düşünceler nedeniyle yurtdışına kaçmıştır. Peyman, kocasından haber alamamaktadır. Peyman'ın kocası İhsan'ın bazı ideolojik düşünceleri yüzünden başı derttedir. Normal şartlarda yurtdışına çıkması mümkün değildir. Yasa dışı yollarla yurtdışına çıkmaya karar verir. İhsan yurtdışına gittikten sonra bir düzen kurup Peyman'ı da yanına alacaktır. İhsan, Yunanistan üzerinden Fransa'ya, sonra kuzey ülkelerine geçtiğini bildirir. Ancak zamanla İhsan'ın mektupları azalır. Bir süre sonra İhsan'dan hiç haber alamazlar. Peyman kendisini ve büyükannesini Homer'in Odyssey adlı destanında yirmi yıldır evine dönmeyen kocasını bekleyen Penelope'ye benzetir:

"Homer'in Odyssey'ini okuyorduk sınıfta, Penelope'nin, yirmi yıldır evine dönemeyen kocasını. Truva Savaşı'ndan dönerken, Ege'nin çalgın sularında kaybolmuştu Odysseus. Onlarca yıl geçmişti gideli. Koskoca Ithaka'da bir tek Penelope inanmıyordu kocasının ölümüne. Evlenmesi, ülkenin başına yeni bir kral getirmesi için yapılan baskıları atlatabilmek umuduyla bir hile düşünmüştü. Dokumakta olduğu örtüyü bitirdiğinde seçecekti eşini. Gün ışığında dokuduğunu, gece mum ışığında söküyordu. Böylece hiç üremiyordu örtü. Penelope ne kadar da çok büyükannemi andırıyordu bitmeyen savaşlardaki kocasını beklerken, tekrar evlenmesi için edilen ısrarları geçiştirmeye çabalarken. Ve ne kadar çok anneanneme benziyordu, denizlerin kızgın tanrısı Poseidon'un gazabına uğramış, suların sır ettiği, sevgili eşinin hasretini çekerken. Belki de bu toprakların kadınlarının, Penelope'den bugüne ortak bir kader çizgisi vardı. Hep kocalarını beklemeye ve bekleye bekleye solmaya, ihtiyarlamaya mahkum edilmişlerdi" (Kulin, 1996:59-60).

Savaşlar, terör olayları ve siyasi baskılar kadınları kocasız, çocukları babasız bırakmıştır. Aile kurumunun önemli bir bireyi olan babanın yokluğunun verdiği acı ailenin bütün bireylerini derinden etkiler.

Anlatıcı, *Güneşe Dön Yüzünü* adlı hikaye kitabında yer alan ve aynı adı taşıyan hikayede memleket sevgisi, Cumhuriyet ve Atatürk sevgisi, kendisinin baba sevgisi ışığında hareket ederek savaş ve göç konusunun kadın üzerindeki etkisine değinir. Emine, Atatürk'ün ölüm yıldönümü olduğu için eve ağlayarak gelir. Ancak annesi küçük çocukları böyle ağlatmalarını doğru bulmaz:

“Yemekte annesi, babasına, “Küçücük çocukların böyle salya sümük ağlatılması hoşuma gitmiyor,” dedi. “On kasımlarda kim daha çok ağlarsa, o daha çok Türk oluyor sanki. Bir yanlışlık var bu işte. Biraz fazla abartılmıyor mu?”

Emine'nin babası yanıtlamadı hemen. Bir süre kaşığı elinde, çorbasıyla oynadı durdu. Bir İstanbul konağında doğup büyüyen ve vatansız kalmanın ne demek olduğunu bilmeyen birine, bazı kavramları anlatmak ne kadar zor, diye düşündü. Rumeli'de sürülmüş topraklar, bağlar bahçeler, her gece rüyası görülen evler, özlenen yakınlar bırakmış bir göçmen ailesinde yetişmekle, yedi kuşaktan İstanbullu olmanın farkı az buz değildi” (Kulin, 1984:9).

Burada anlatıcı, yedi kuşak İstanbullu olan Emine'nin annesinin duygularından hareketle göç meselesinin dışında kalan kadın tipinden söz eder. Okuyucuya Rumeli göçmeni olmakla, yedi kuşak İstanbullu olmak arasındaki farkı anlatmaya çalışır. Emine her yaz İstanbul'a dedesinin köşküne gider. Emine'nin anneannesi ve anneannesinin ablası babalarının zorunlu tuttuğu eğitimden evlenip kurtulduklarından beri ciddi meselelerle ilgilenmemişler, can sıkıcı konuları hiç konuşmamışlardır. Balkan ve Dünya Savaşları bile onları etkilememiştir. Ancak son yaşanan savaş onları da etkilemiştir. Anlatıcı, İstanbul'un bazı kesimlerindeki

insanların savaşlardan etkilenmediğine ancak Kurtuluş Savaşı'nın bütün ülke insanını derinden etkilediğine dikkat çekmek istemiştir.

Geniş Zamanlar adlı kitaptaki Türk balesinin gelişimine büyük katkı sağlamış olan Lydia Krassa Arzumanova yani Leyla Arzuman'nın hayatının anlatıldığı “Spasibo İstanbul” adlı hikayede savaş nedeniyle göçün yanı sıra siyasi baskılar nedeniyle ülkeden kaçış teması ele alınmıştır. Gazeteci bir hanım Leyla Arzuman ile röportaj yapar. Leyla Arzuman St. Petersburg'un bale okulunda eğitim grmştir. Sovyet devrimi nedeniyle ülkesinden İstanbul'a gelen birçok insan olmuştur. Sovyet devrimini gerçekleştirenler sanatçılara önem vermişlerdir. Leyla Arzuman, Devlet Tiyatrosunun değerli bir balerinidir. Toprak sahibi olan eşinin başı Sovyet devrimi nedeniyle belaya girmiştir. Birlikte kaçmak isterler. Ancak bir kişinin daha kolay kaçabileceğini düşünürler. nce kocası Kırım zerinden İstanbul'a kaçar. Kocasının kaçışından sonra Leyla Arzuman'ı uzun bir süre göz hapsinde tutarlar.4 yıl sonra yani 1921'de İstanbul'a uğrayacağını bildiği bir gemi ile seyahate çıkar. Kocası İstanbul'dan Paris'e geçmiştir. Karısını yanına almak için İstanbul'a gelecektir. Ancak her ikisinin de kendine ait bir dünyası olmuştur ve Leyla Arzuman İstanbul'dan ayrılmak istemez. Leyla Arzuman 1936'dan sonra Türk vatandaşı olur, ilk bale okulunu kurar ve balerinler yetiştirir.

Ayşe Kulin, Leyla Arzuman'ın hayatı işığında siyasi baskılar nedeniyle ülkeden kaçan kadın tipini okuyucusuna sunar.

Gazeteci hanım, bir hafta sonra Pazar günü anneanesiyle birlikte Leyla Arzuman'ı ziyarete gider. Gazeteci hanımın anneanesi Selanik'ten İstanbul'a gç etmiştir.

Anneannesinin babası ise Osmanlı Devletinin defterdarlarından. Görevi gereği Selanik'te kalmıştır. Ayşe Kulin, burada yine göç temasına yer verir. Gazeteci hanım onları, çöken komşu imparatorlukların soylu ailelerinden kalma iki kadın olarak nitelendirir.

Bir Varmış Bir Yokmuş adlı kitaptaki “Gülcan’ın Öyküsü”nde Coşkun Kırca’nın küçük kızı Gülcan’ın yaşadığı terör olayı anlatılmıştır. 1985 yılında Coşkun Kırca’nın küçük kızı Gülcan on dört yaşındayken evlerine Ermeni teröristler tarafından saldırı düzenlenir. Gülcan ve arkadaşı Nurcan kapılarını tarayan makineli tüfeğin gürültüsüyle uyanırlar. Bu dönemler Türk Dışişleri mensuplarının, dış ülkelerde Ermeni teröristler tarafından öldürüldüğü yıllardır. Gülcan, olası bir baskında ne yapması gerektiğini bilmektedir. Teröristlere, kendisinin ve arkadaşının bu evde misafir olduklarını söyler. Teröristlerden biri, çocuklara 1815 yılında Türklerin Ermeni çocuklarını ve kadınlarını kestiklerini söyler. Gülcan, böyle bir durumda sessiz kalması gerektiğini bildiği için konuşmaz. Bu sırada Gülcan’ın Coşkun Kırca’nın kızı olduğu ortaya çıkar. Teröristlerden biri Gülcan’ı kendine siper ederek bütün evi tüfeği ile tarar. Kasayı açmaya çalışır. Ama başaramaz. Daha sonra yine Gülcan’ı kendisine siper ederek polislerle konuşmaya başlar. Gülcan konuşmaları duyamaz. Çünkü silah sesinden kulakları zedelenmiştir. Bir süre sonra teröristin silahını yere bıraktığını fark eder ve teröristten kurtulur. Gülcan, hastaneye götürülür ve psikolojisi zaman içerisinde düzelir. Gülcan Ermenilerden hiçbir zaman nefret etmez. Zira o teröristleri beyinleri yıkanmış zavallılar olarak nitelendirir.

SONUÇ

Ayşe Kulin, içinde yaşadığı topluma karşı sorumluluk taşıyan, kendi devrinin sosyal, kültürel, ekonomik gelişme ve dönüşümlerini eserlerine yansıtan bir yazardır. Bu durumu öykülerinde rahatlıkla görebiliriz. Kulin, toplumdaki sosyal meseleleri ele alırken özellikle kadın meselesine değinmiştir ve öykülerinde toplumun her kesiminden kadın tiplerini çeşitli durum ve olaylar çerçevesinde ele almıştır. Türk toplumunda kadının yeri, toplumun kadına bakışı, onun bir istismar unsuru veya cinsel obje gibi algılanması gibi temalardan hareketle, “kadın yazar” olmanın verdiği avantajla; bir kadının iç dünyasında kopan fırtınalardan da söz etmiştir. Kulin, kadını sosyal ve siyasî problemler çerçevesinde ele almıştır. Kulin, kadın meselesini ele alırken bu konuyu işleyen diğer yazarlardan farklı olarak çeşitli olaylar karşısında haksız olan kadın karakterleri de ele almış ve bu kadın karakterlere eleştirel bir açıdan yaklaşmıştır. Yoksullara Yardım Derneğinin başkanı hanımefendi, Melo Hanım, Sami Beyin eşi eleştirilen kadın karakterlere örnek gösterilebilir.

Kulin, evlilik kurumunda kadın temasını ele alırken erken yaşta yapılan evliliklerin kişiler ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerini, zorunluluk nedeniyle yapılan evlilikleri ve çeşitli nedenlerden dolayı eşinden uzakta yaşayan kadın tipini ele almıştır. Söz konusu hikâyelerde toplumun her kesiminden kadın tipine yer veren Kulin, kadının ezilmişliğinin sadece ekonomik ve kültürel yönden eksik bırakılmasından kaynaklanmadığına, toplumun üst kesiminden kadınların da evlilik kurumu içerisinde şiddete maruz kalabileceğinden söz etmiştir. Ancak şiddetin şekli ve boyutu kadının sosyo-ekonomik durumuna göre değişiklik göstermektedir. Kulin,

evlilik kurumunda kadın meselesini ele alırken ezilen kadın tipinden farklı olarak kültür seviyesi yüksek ve çeşitli nedenlerden dolayı eşinden ayrı yaşamayı tercih eden kadın tipini de okuyucuya sunmuştur.

Birçok kadın yazar gibi Kulin'de kadına şiddet temasını ele almıştır. Kadına şiddetin boyutlarını ve nedenlerini okura sunan Kulin, özellikle kadın cinayetlerine vurgu yapmıştır. Kadın cinayetlerine gerekli ceza verilmediği için Türk adalet sistemine eleştirel bir açıdan yaklaşmıştır.

Kadının aldatılması temasında ise Kulin, aldatılmanın sadece sosyo-ekonomik yönden düşük durumda olan kadınlara özgü bir durum olmadığından, toplumun her kesiminden kadının aldatılabileceğinden söz etmiştir.

Boşanma temasında Kulin, Türk toplum yapısındaki değişiklikleri okura sunmuştur. Günümüzde kadınların geçmiş dönemlere oranla hayatta daha çok söz sahibi olmaları ve ekonomik özgürlüklerini elde etmeleri eşe bağımlı yaşamayı ortadan kaldırmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak evliliğinde sorun yaşayan kadın kolayca boşanma kararı verebilmektedir. Ancak boşanan kadının sorumluluğu çok fazla olmaktadır. Günümüzde boşanan kadınların çoğu erkeklerin yapacağı işleri de üstlenmiş durumdadır. Kulin, boşanma meselesini ele aldığı öyküsünde modern toplumun kadınların omuzlarına yüklediği sorumluluğun fazlalığına eleştirel bir açıdan yaklaşmıştır.

Çocuğu elinden alınmak istenen kadın temasında Kulin, boşanmanın sonucunda çocuğunun velayetini almak isteyen kadının mücadelesini ele alır. Söz konusu hikâye Kulin'in hayatından izler taşımaktadır.

Dinî taassubun kadın üzerindeki tesiri temasında Kulin, kadınların baştan aşağı örtünmesine eleştirel bir açıdan yaklaşmıştır. Kulin, Dinî hurafelerle yetiştirilen erkeklerin hem eşlerine hem de çevrelerindeki diğer kadınlara verdikleri zararlardan söz etmiştir. Söz konusu hikâyelerde dinî istismar ederek kişisel menfaat sağlamaya çalışan kadın tipleri de söz konusudur.

Yoksulluğu yaşayan kadın temasında Kulin, sosyo-ekonomik yönden zayıf durumda olan kadınların iç dünyasını okura yansıtarak onların küçük hayallerine yer vermiştir. Kulin, toplumsal yozlaşmanın tesirinde kadın temasını işlerken özellikle sosyal alandaki çözümlere dikkat çekmek istemiştir. Kulin, Amerikan kültürünün toplumumuz üzerindeki etkisini okura sunarken aynı zamanda bu kültürün etkisinde kalan kadınların durumlarından da söz etmiştir. Kulin ayrıca sanatsal faaliyetlerdeki çözülmeye işaret ederken sanat dünyasında yer alan kadınların zaman içerisinde nasıl özlerinden uzaklaşarak farklı birer insan haline geldiklerinden bahsetmiştir. Son olarak Kulin, manevi değerlerini kaybeden kadın tiplerinden hareketle yalan, iftira, gösteriş gibi meselelere dikkat çekmek istemiştir.

Kulin, Türkiye'nin çağdaşlaşma sürecinde kadın temasını işlerken Türkiye'nin sosyal ve ekonomik yapısındaki değişikliklerin kadınlar üzerindeki etkisine, Türkiye'nin çağdaşlaşma sürecinde yaşanan aksaklıklardan ve bu aksaklıkların kadınlar

üzerindeki etkisine, sanat ve kadın meselesine işaret etmiştir. Kulin, geçmiş dönemlerde sanatla iç içe olabilen kadının günümüzde sanattan uzak tutulmasına eleştirel bir açıdan yaklaşmıştır.

Savaşlar, terör, askerî müdahaleler ve siyasî baskılar tesirinde kadın temasında Kulin, söz konusu dönemlerde yaşanan birtakım siyasî olaylara eleştirel bir açıdan yaklaşmıştır. Savaşlar, terör olayları, askerî müdahaleler ve siyasî baskılar şüphesiz toplumdaki bütün insanların hayatlarında derin yaralar açan olaylardır. Kulin, bu tür olayların tesirinde kalan kadınların yaşamlarını ve ruh hallerini okura sunmuştur.

Ayşe Kulin, kadın konusunu ele alırken hikâye kahramanı kadınların hayatlarının yanı sıra okura söz konusu dönemlerin siyasi ve sosyal durumu hakkında da bilgiler vermiştir. Kulin'in hikâyelerinde Osmanlı İmparatorluğundan Cumhuriyet dönemine kadar toplumun her kesiminden kadınların yaşayış şekillerine, ruh hallerine, acılarına, sevinçlerine, zaman içerisindeki değişikliklerine, birtakım siyasi olaylar karşısındaki tutumlarına rastlamak mümkündür. Bu durum Kulin'i sadece kadına şiddet temasını konu alan kadın yazarlardan ayıran bir özelliktir.

KAYNAKÇA

BİLDİRİCİ, Emrullah (2010). Ayşe Kulin'in Romanlarında Şahıs Kadrosu. Yüksek Lisans Tezi.

ERDEMÇİ, Ahmet (2011). Ayşe Kulin'in Romanlarının Tematik Açından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi.

KULİN, Ayşe (2012). Güneşe Dön Yüzünü. İstanbul: Everest Yayınları.

KULİN, Ayşe (2011). Foto Sabah Resimleri. İstanbul: Everest Yayınları.

KULİN, Ayşe (2013). Geniş Zamanlar. İstanbul: Everest Yayınları.

KULİN, Ayşe (2012). Bir Varmış Bir Yokmuş. İstanbul: Everest Yayınları.

KULİN, Ayşe (2013). Hayat Dürbünümde Kırk Sene. İstanbul: Everest Yayınları.

KULİN, Ayşe (2013). Hüzün Dürbünümde Kırk Sene. İstanbul: Everest Yayınları.

KULİN, Ayşe (2014). Hayal. İstanbul: Everest Yayınları.

YILMAZ, Aydanur (2004). 1980 Sonrası Kadın Romancılarımızın (Adalet Ağaoğlu-Ayla Kutlu-Ayşe Kulin-Buket Uzuner) Romanlarındaki Kadına Bakış. Yüksek Lisans Tezi.

YEŐİLÇİÇEK, Vedat (2010). Ayşe Kulin'in Hayatı, Sanatı, Eserleri. Doktora Tezi.

Eriőim:[<http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/anasayfa>],Eriőim Tarihi:03.07.2014

Eriőim: [<http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop29>], Eriőim Tarihi: 03.07.2014.

Eriőim: [<http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop26>], Eriőim Tarihi: 03.07.2014.

Eriőim: [<http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop23>], Eriőim Tarihi: 03.07.2014.

Eriőim: [<http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop33>], Eriőim Tarihi: 03.07.2014.

Eriőim: [<http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop16>], Eriőim Tarihi: 03.07.2014.

Eriőim: [<http://www.aysekulin.org/index-tr.html#/rop6>], Eriőim Tarihi: 03.07.2014.